

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н.КАРАЗИНА
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ І ПСИХОТЕРАПІЇ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Статеві – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на
формування особистісної зрілості підлітків

Студентки 2 курсу групи ЗПС- 62
другого (магістерського) рівня вищої
освіти
освітньо-професійної програми
«Психологія»
за спеціальністю 053 – психологія

Амрахової В. О.

Кандидат медичних наук, доцент кафедри
психологічного консультування і психотерапії
Федосєєв В. А.

Чотирьохрівнева шкала оцінювання

Кількість балів:

Члени комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ.....	6
1.1. Загальний опис феномену особистісної зрілості.....	6
1.2. Особливості прояву особистісної зрілості у підлітковому віці.....	12
1.3. Соціально – психологічні дослідження особистісної зрілості.....	20
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВО – РОЛЬОВОГУ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	25
2.1. Характеристика дослідницької вибірки та опис дослідження.....	26
2.2. Характеристика методів дослідження.....	27
Висновки до 2 розділу.....	29
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВО – РОЛЬОВОГУ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ПІДЛІТКІВ.....	30
3.1 Результати емпіричного дослідження.....	30
Висновки до 3 розділу.....	46
ВИСНОВКИ.....	49
Список використаних джерел.....	51
АНОТАЦІЯ.....	55
ДОДАТОК 1.....	56

ВСТУП

Проблематика цієї кваліфікаційної роботи полягає у тому, що у перехідному віці починає активно перебудовуватись соціальна ситуація, активно розвивається бажання мати самостійність та незалежність, що впливає на формування особистісної зрілості. В цей віковий період часто починається процес сепарації від батьків, особи перехідного віку можуть впадати у конфронтацію з батьками, або іншими значущими дорослими. Зазначимо, що в підлітковому віці перебудовується самосвідомість, підлітки починають активно вибудовувати власні ціннісні орієнтації, пріоритети та ідеали, що активно впливає на перебудову всіх сфер особистості підлітка. В цьому віці вони починають помічати, що їхні батьки також можуть робити помилки, неідеально виконувати завдання, або відслідковують, що ціннісна ієрархія, яка в них сформувалась під впливом виховання, вже не відгукується, що великою мірою впливає на зародження та становлення такого феномену, як особистісна зрілість [1].

Зазначу, що сталість ціннісних пріоритетів підлітків активно впливає на розвиток таких якостей особистісної зрілості, як: самостійність, відповідальність, активність, автономність, мудрість, планування майбутнього, потреба в самоактуалізації тощо [1]. Також, слід зауважити, що у підлітковому віці основним новоутворенням виступає інтимно – особистісне спілкування, яке пов'язане з такою внутрішньою цінністю, як: стосунки, кохання, що впливає на становлення такого компонента особистісної зрілості, як: глибинна міжособистісна прив'язаність [3].

Дане питання є актуальним через те, що при несформованій власній ієрархії ціннісних пріоритетів, особам перехідного віку властиво мати орієнтири на соціальні норми і моралі, статево – рольові експектації, моделі поведінки, життєві цілі інших підлітків, задля прийняття своєю групою однолітків, або іншою референтною групою, що, в свою чергу, може негативно впливати на розвиток особистісної зрілості [3].

Важливо зазначити, що статево – рольові особливості та цінності великою мірою впливають на самоприйняття осіб перехідного віку, оскільки, сучасне розуміння «ідеальної жінки» та «ідеального чоловіка» все ще вбирають у себе

численну кількість гендерних стереотипів, моделей поведінки, які властиво приписувати тільки одній конкретній статі, високий рівень очікувань і уявлень бажаної поведінки, що є фактором формування особистісної зрілості. Не дивлячись на те, що у сучасному світі доволі гостро підіймається питання розширення і подолання гендерних рамок і досі у суспільстві можуть переважати думки по типу: жінка повинна мати на фундаментальному рівні ціннісної ієрархії – сім'ю, шлюб, виховання дітей, приготування тощо. Чоловік, в свою чергу, мати орієнтири на кар'єру, досягнення, владу тощо. Слід зауважити, при нестійкості власних ідеалів та ціннісних пріоритетів, ці установки можуть бути одними з дуже важливими та вагомими в продукуванні особистісної зрілості особистості [2].

Важливо зазначити, що дане питання також виступає актуальним через те, що ціннісні пріоритети виступають внутрішнім стрижнем особистості та забезпечує цілісно – суб'єктивне сприйняття моделей поведінки, що дає змогу більш активно розкривати власну зрілість. Також, якщо припустити, що підлітки не просто інтеріоризують цінності, а саме досліджують власні ідеали та пріоритети, це може допомагати успішній побудові прогнозу моделей поведінки, розвитку особистості у більш широкому полі ситуацій [2].

Об'єкт – особистісна зрілість підлітків.

Предмет – статево – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку.

Мета – дослідити статево – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку.

Завдання:

1. Теоретично проаналізувати особливості формування особистісної зрілості.
2. Діагностувати рівень розвиненості складових особистісної зрілості підлітків.
3. Визначити провідні ціннісні орієнтації підлітків, задля виявлення їхньої ролі у формуванні особистісної зрілості.
4. Дослідити статево – рольові ознаки осіб перехідного віку та їхню роль у формуванні особистісної зрілості.

Гіпотези –

1. Домінуючими складовими особистісної зрілості підлітків – дівчат виступають: контактність; толерантність; глибинність переживання. В підлітків – хлопців пріоритетними складовими особистісної зрілості є: автономність, креативність, відповідальність.
2. Механізм формування ціннісних орієнтацій на особистісну зрілість впливає таким чином: чим більш стала і визначена система ціннісних орієнтацій, тим більше розвинена особистісна зрілість. При домінуванні таких ціннісних орієнтацій, як: пізнання нового; соціальна активність; допомога – особистісна зрілість є високою.
3. Статеві – рольові ознаки мають свій вплив на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку таким чином: якщо наявність фемінних рис буде на високому рівні, то домінуючими складовими особистісної зрілості, виступатимуть: контактність, толерантність, життєва філософія. Якщо наявність маскуліних рис буде на високому рівні, то домінуючими складовими особистісної зрілості, виступатимуть: відповідальність, автономність, самоприйняття.

Методи:

1. Методика діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова.
2. Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи.
3. Методика «Маскулінність – фемінінність» С. Бем.
4. Методи математичної статистики. U – критерія Манна – Уїтні, регресійний аналіз, кореляційний аналіз.

Характеристика вибірки: всього осіб – 60, з них 30 особистостей перехідного віку, чоловічої статі та 30 особистостей перехідного віку, жіночої статі, віком від 12 до 17 років, зауважимо, що усереднений вік всієї вибірки становить 14 років.

РОЗДІЛ 1

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ

1.1. Загальний опис феномену особистісної зрілості.

Особистісна зрілість – це комплексна характеристика особистості, яка включає в себе багато різних феноменів, таких як: стійкість до стресу, емоційний інтелект, соціальну адаптацію та вміння приймати важливі рішення. Особистість з високим рівнем зрілості здатна адекватно реагувати на життєві ситуації, вміє вирішувати конфлікти та брати відповідальність за свої дії. Важливою складовою особистісної зрілості є вміння встановлювати та підтримувати здорові міжособистісні відносини. Явище зрілості привертає до себе увагу через факт існування схожих за своєю суттю низки термінів. Зрілість ототожнюють з дорослістю та визначають як стан, який людина досягає в кінці свого розвитку. Обов'язковими компонентами зрілості є розвинене почуття відповідальності, потреба в піклуванні про інших, здатність до активного життя в суспільстві, встановлення психологічної близькості, до конструктивного розв'язання проблем на шляху до повної самореалізації [2]. Існує також поняття психологічної зрілості, яке визначається як навичка свідомо регулювати власну поведінку [3]. Наприклад, А. Адлер психологічній зрілості приписує такі якості як соціальний інтерес, а саме: почуття емпатії до всіх людей, високий ступінь активності, компетентність. Він виділяє соціально-корисний тип особистості як втілення зрілості [5].

Слід зазначити, що феномен зрілості розглядається в багатьох теоріях особистості, психологи дають своє визначення цього поняття і завдяки цьому ми можемо зрозуміти, що повинно бути притаманно особистісно зрілій людині. Так Г. Олпорт в межах диспозиційної теорії особистості писав, що головною мотивацією, котра забезпечує постійне бажання людини досягати вищий рівень зрілості та зростати особистісно є власна функціональна автономія, яка належить до набутих інтересів людини та описує її цінності, установки та наміри. Власна функціональна автономія протиставляється стійкій функціональній автономії, яка відрізняється від першої тим, що має зв'язок з механізмами зворотного зв'язку в нервовій системі та допомагає підтримувати функціонування організму, наприклад, їсти, лягати спати,

працювати кожен день в один і той же час. Перший тип автономії підтримує існування людини, а другий забезпечує її складнішими почуттями: прагненням до розвитку, баченням світу крізь призму власних цінностей, бажанням брати відповідальність за свої життя [5]. Отже, ми можемо зрозуміти, що зрілість буде функціонувати при умові повного забезпечення організму стійких повторюваних дій, які необхідні для виживання.

Олпорт ототожнював здорову особистість та зрілу, незрілу особистість називав невротичною. Якщо вдаватися до опису портрету зрілої особистості за баченням американського психолога, то ми отримаємо особистість, яка вмотивована процесами, котрі вона усвідомлює, вміє подивитися на себе нібито зі сторони, здатна до теплих соціальних стосунків, приймає себе та виявляє бажання пізнавати себе далі, має здорове почуття реальності, тобто не спотворює дійсність задля задоволення власних потреб та підтримки фантазій, має почуття гумору та цільну життєву філософію [5].

Автор феноменологічної теорії К. Роджерс [5] зосередився на роботі з людьми, які потребували допомоги й виділив терапевтичні умови, котрі сприяють самоактуалізації – процесу реалізації людиною протягом усього життя своїх можливостей з метою стати особистістю, що повноцінно функціонує, відкритою до досвіду, осмисленою, з внутрішньою довірою до себе, здатною робити вибір, креативною. Схожі погляди мав психолог гуманістичного напрямку А. Маслоу. Він, як і Роджерс, вважав, що люди прагнуть зростати та при сприятливих умовах можуть реалізувати свій вроджений потенціал, що є проявом психічного здоров'я. Таким чином, виходячи з розуміння того, що особистістю стають на достатньо пізньому етапі онтогенетичного розвитку, ми розуміємо, що зрілість, як те, що набувається особистістю, з'являється також не з самого початку життя, однак, це та характеристика, яку може набути будь-яка людина [5].

Сучасні науковці Н. О. Антонова та Л. І. Рибачук трактують зрілість як сукупність психологічних явищ та рис, які можуть описати особистість, як людину здатну до відповідальності, незалежності, прийняття власної автономії, відкрити до нових знань та досвіду, з високим рівнем самоприйняття та самовизначення і

вважають, що вона є структурним компонентом психологічної зрілості разом з інтелектуальною, емоційною та соціальною зрілістю [6].

Семенів Н. М. вважає, що шлях до особистісної зрілості – це постійний процес, який займає достатньо багато часу й описується як поступовий рух від структури індивідуальної мотивації, котра засновується на власних потребах, до структури, в якій головну роль відіграють цінності. Цей процес можливий завдяки осмисленню та прийняттю соціальних норм та цінностей, бажанню людини долучитися до взаємодії у соціумі. Дослідниця стоїть на тому, що особистісна зрілість не відноситься до розвитку в контексті вікових проміжків, а людина, яка володіє цією якістю здатна до саморегуляції та ефективного застосування особистісних можливостей [8].

Дідик Н. М. вважає процес становлення особистісної зрілості динамічним, складним та таким, що є індивідуальним через вплив внутрішніх та зовнішніх факторів. Особистісна зрілість на її думку – це чіткий період розвитку особистості, який характеризується значною ланкою конструктивної активності і продуктивності, а також особистісної функційності особистості. [9].

Зрілість за думкою О. Поліщук є рисою особистості, що визначає особистість як цілісність, яка безперервно розвивається. Психолог вважає, що зрілість можна трактувати через високий розвиток загальних якостей, знань, рис особистості, відповідними складовими домагань, який підтримується вмотивованістю, бажанням тримати вектор розвитку та будувати ієрархію ціннісних орієнтацій [10].

Розглянемо теорію особистісної зрілості Штепи О. С. Дослідниця вважає доцільним аналізувати особистісну зрілість як лабільну особистісну структуру, яка детермінується певними проявами, а її основою є риси, які взаємоактивуються. Особистісно зрілій людині притаманна ресурсність – стан, який дає можливості долати життєві перешкоди завдяки внутрішнім можливостям; погляд на життя як на цілісність. Розглядається особистісна зрілість як частина самостійно пережитої особистістю у зрілому віковому проміжку ненормативної кризи ідентичності, що визначає динамічну структуру особистості, пропріум, визначний для самоідентичності [3]. Показником зрілості та цілісності еґо-ідентичності є

гармонійне включення свободи та відповідальності в житті людини. Особистій зрілості також притаманна самодетермінація – здатність приймати рішення про те, як себе поводити – що своєю чергою забезпечує людину можливістю обирати у кризових ситуаціях пріоритетними моральні цінності. Пропріум або сумірні риси – поняття, котрими оперує О. Штепа – це риси-індикатори особистісної зрілості, тобто саме вони визначають людину, яка має особистісну зрілість. Важливо зазначити, що ознаками особистісної зрілості є синергічність, високий рівень самоприйняття, незалежність та автономність, контактність, інтернальний локус контролю, толерантність, глибинність почуттів, децентрація, причому перші п'ять рис характеризують людину, що самоактуалізується, а про особистісну зрілість ми можемо казати при умові, що наступні п'ять рис виражені достатньою мірою [3].

О. Штепа розглядала особистісну зрілість у людей 19-20 років як результат формування особистості. Тобто це новоутворення, що з'являється після завершення юнацької кризи. Починаючи з двадцяти років до шістдесяти п'яти років – у проміжок особистісного становлення в межах вікового - зрілісного проміжку становлення – особистісна зрілість трактується дослідницею як лабільна структура особистості, пріоритетна для виконання особистістю вибору не боятись проявляти щиро й відкрито, що виявляється у співвідношенні планів, думок та діяльності. В цьому віці вона не утворюється, а продовжує розвиватися. Через те, що протягом свого життя людина зазнає трансформацій, рівень її особистісної зрілості також зазнає змін і ці коливання зумовлені розвитком особистості, у якому існують фази зростання і регресії. Зростання особистісної зрілості пов'язано з самодетермінацією – володінням інструментів світогляду, взаємоактивацією свободи та відповідальності. А процес зміни рівня особистісної зрілості знайшов відображення у терміні актуалізація [3]. Виходячи з викладених фактів, ми можемо побачити, що проблема зрілості турбувала багатьох дослідників в різні часи існування науки, адже це питання є прикладним аспектом психології розвитку.

На сьогодні в психологічній літературі існують семантично близькі поняття до особистісної зрілості, які фактично описують її, але називають по-іншому. Одним з таких понять є інтернальний локус контролю [11].

Слід зазначити, що локус контролю або рівень суб'єктивного контролю означає здатність людини сприймати та оцінювати свою поведінку згідно з тим, як вона бачить світ та ступенем свого впливу на обставини, тобто виходячи з того, чи відбуваються події з людиною або людина сама керує ними. Це характеристика, яка визначає чи бере на себе відповідальність особистість. Локус контролю відбиває ступінь незалежності, активності та самостійності людини, котрі відображуються в поведінці та пов'язуються зі зрілістю і саме інтернальний локус контролю можна описати зазначеними вище характеристиками [11].

Людина, яка вважає, що саме внутрішні фактори обумовлюють результат діяльності має внутрішній, тобто інтернальний локус контролю. Та особистість, яка спирається на пояснення результату своїх вчинків через зовнішні фактори, має зовнішній, тобто екстернальний локус контролю. Людина з інтернальним локусом контролю бере відповідальність на себе і каже, що подія сталася через докладання зусиль та використання власних здібностей. Вона буде шукати причину в собі. Такі люди вважаються більш впевненими, послідовними та наполегливими в досягненні мети. Вони доброзичливі та незалежні, є суб'єктами особистісного життя, адже вважають себе джерелом позитивних та негативних подій. Інтернальний локус контролю схвалюється суспільством і приписується особистісно зрілим особистостям, адже саме вони вміють брати на себе відповідальність. Екстернальний локус контролю навпаки характеризується пошуком причин того, що сталося, не в собі, а у своєму оточенні, у долі, у випадку. Такі люди не беруть активної участі в побудові життя, адже схильні покладатися на зовнішні рушійні сили. Людина, яка має дану якість скоріше буде неврівноваженою, тривожною, підозрілою, конформною та агресивною – а це є описом незрілої особистості [11].

Дослідник Реан А. О. у своєму дослідженні 1993 року зазначав, що феномен інтернальності напряму пов'язаний із зрілістю в контексті соціуму та суспільно прийнятною поведінкою – такою, що приносить користь людям і суспільству в цілому. Феномен екстернальності, в свою чергу, прямо пов'язаний із низьким рівнем комунікативних навичок, непринятною поведінкою, а також низьким рівнем суспільної зрілості. Інше дослідження Реана з Карандашевим, показало, що люди з

просоціальною орієнтацією, які демонстрували у поведінці високий для їх віку рівень соціальної зрілості, виявилися інтерналами – таких було 72%, а екстерналів було лише 4% [14].

За даними більш вузького дослідження С. В. Бикова та С. Ю. Алашеева, котрі діагностували локус контролю в асоціальних підліткових групах ми можемо дізнатися, що екстернальність властива підліткам з деліквентною поведінкою, яка порушує формальні норми, в більшому ступені, ніж підліткам з просоціальними схильностями. Також було виявлено, що чим вище рівень зрілості, тим більше схильність нести відповідальність за вирішення життєвих ситуацій, в тому числі кримінальних [15]. Таким чином, ми розуміємо, що дослідження виявило зв'язок між інтернальністю та особистісною зрілістю.

Інший схожий конструкт – самоактуалізована особистість, яку розглядав А. Маслоу. Вважається, що люди, які є актуалізованими, змогли досягти свого найвищого рівня свідомості, який був в них закладений. Такі люди мають можливість демонструвати найкраще у собі, у тому, на що вони здатні, а також просто жити різнобічним, наповненим життям. Для них властиве ефективне та неупереджене сприйняття реальності, бачення дійсності, природність та простота, приймання себе та інших, безпосередність, вільність у проявах та щирість, фокусування в проблематику, оскільки, такі особистості займаються улюбленою справою, незалежність, потреба в усамітненні задля спілкування з самим собою; автономія, свіжість сприйняття, яка розуміється здатністю коректно оцінювати буденні, зрозумілі події, відчуваючи новизну та захоплення; переживання вершинних почуттів в кульмінаційні моменти інтимності.

А також демократичний характер – поважання людей без упередженості; розрінення мети та засобів – здатність робити щось заради процесу, а не мети; філософське почуття гумору – це вид доброзичливого гумор; креативність – здатність до творчості; опір культурі – гармонія з нею при збереженні внутрішньої незалежності. Таким чином, ми бачимо, що самоактуалізована особистість прагне реалізувати свій потенціал, повністю розвинути, що також тісно пов'язано з тим, як розуміється особистісна зрілість.

Можна резюмувати, що особистісна зрілість - це стан, коли людина володіє розвиненими навичками та вміннями для досягнення успіху у різних сферах життя. Це означає вміння контролювати свої емоції, мати відповідальність за свої дії, виявляти толерантність та дбати про власний розвиток. Особистісно зріла людина може ефективно взаємодіяти з іншими, розв'язувати проблеми та досягати поставлених цілей. Важливо зауважити, що існують близькі за сенсом поняття, які майже або повністю дорівнюють особистісній зрілості і це дає більш широке уявлення про дане явище, а також можливість емпірично підтверджувати або спростовувати наявність особистісної зрілості у людини.

Ціннісні орієнтації грають значущу роль у розвитку особистісної зрілості. Коли особа визначає свої головні цінності, вона визнає для себе те, що є дійсно важливим. Це допомагає людині приймати обґрунтовані рішення, керувати своїми почуттями та емоціями, та розвивати внутрішню мотивацію до досягнення поставлених цілей. Коли цінності відповідають особистим переконанням, особа відчуває більшу гармонію з собою та світом навколо. Таким чином, ціннісні орієнтації можуть сприяти розвитку особистісної зрілості та допомагати особі у складних ситуаціях.

1.2 Особливості проявів особистісної зрілості у підлітковому віці.

Варто зауважити, що підлітковий вік – це певний життєвий проміжок кожної особистості, який визначається віком в середньому 12 – 17 років. Базовою діяльністю цього вікового проміжку, яка виступає провідною є інтимно – особистісна комунікація, тобто, розвиток навичок встановлювання спілкування та зв'язків з однолітками та світом в цілому [17]. Можна констатувати, що важливим аспектом цього віку є також утворення принципово нового ступеня самосвідомості, це трапляється через багатогранність змін, з якими може зіштовхуватись підліток в усіх сферах свого життя. Особа перехідного віку починає активно налаштовуватись та задовольняти потреби у самоствердженні, соціальному прийнятті, комунікації з батьками та дорослими у форматі «рівний рівному» тощо [16].

Варто зауважити, що перехідний віковий проміжок є доволі визначним у рівні розвитку та становленні особистісної зрілості, оскільки, у підлітків, як вже було зазначено, формується новий ступінь самосвідомості, у наслідок чого, змінюються ціннісні орієнтації, життєві бажання, цілі та пріоритети. Підлітки починають активно критично ставитись до засад, які надали батьки та намагаються вибудувати власне свої [9]. Отже, можна зазначити, що провідною рисою підліткового віку – є пізнання світу задля вибудовування особистісної зрілості. Це віковий період, який характеризується формуванням ідентичності із референтною групою, всім соціумом та вмінням асимілювати це у світі. Припустимо, що майбутнє нашої держави теоретично може корелювати тим, наскільки високо в загальному розв'ється у підлітків особистісна зрілість та які саме структури даного феномену будуть домінувати в осіб перехідного віку.

Варто зауважити, що у підлітковому віці особистісна зрілість проявляється у ряді характеристик, включаючи:

- Розвиток емоційного інтелекту: підлітки з високим рівнем особистісної зрілості можуть керувати своїми емоціями, виявляти емпатію та розуміти почуття інших.
- Відповідальність: підлітки з високим рівнем особистісної зрілості приймають відповідальність за свої дії та вчинки, вміють розуміти наслідки своїх вчинків.
- Самостійність: підлітки з визначним ступенем особистісної зрілості проявляють самостійність у прийнятті рішень та розв'язанні проблем.
- Співпраця та комунікація: підлітки з високим рівнем особистісної зрілості вміють ефективно спілкуватися з оточуючими, вирішувати конфлікти мирним шляхом та співпрацювати в команді.
- Самопізнання та саморозвиток: підлітки з високим рівнем особистісної зрілості розвивають свідомість про себе, свої сильні та слабкі сторони, і працюють над власним розвитком.

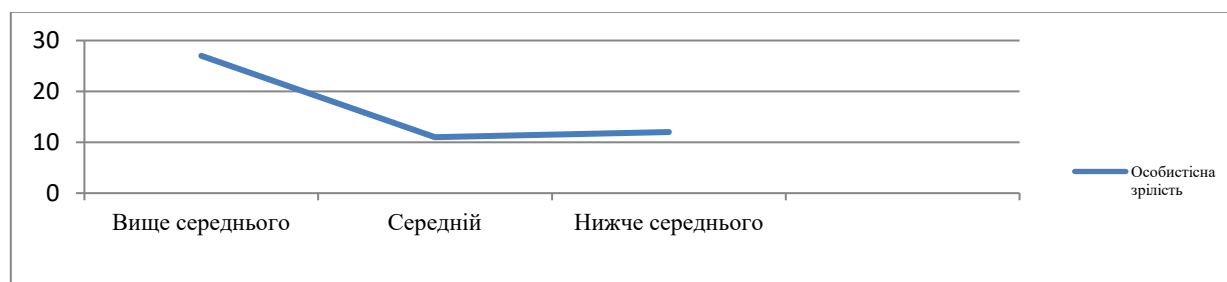
Дослідник механізмів особистісної зрілості Б. П. Битінас, підкреслює вплив ролі ціннісних орієнтацій та соціальних настанов на таку структуру, як особистісна зрілість в цілому і конкретно на ієрархію складових цього феномену. Дослідник

зауважив, що актуальним та невід'ємним процесом даного віку є інтеріоризація. Даний процес може висвітлюватись через три структури:

1. Завдяки сприйманню суспільного досвіду підлітком
2. Завдяки частому перейняттю моральних рамок, законів та норм від своєї референтної групи
3. Завдяки некритичному сприйманню всього, як істинно вірного.

Підсумовуючи, дослідник зауважує, що на механізми формування та розвитку особистісної зрілості можуть впливати загальноприйняті ціннісні орієнтації, які підліток некритично сприймає, як свої власні [17].

Ознайомившись із дослідженням С. Д. Фатальчука, стосовно проявів особистісної зрілості в особистостях перехідного віку, було виявлено, що даний феномен можна також розглядати і трактувати через декілька базових структур особистості, а саме: емоційно – вольову, рефлексивну, ціннісно – мотиваційну й операційну [1]. Важливо зазначити, що особистість, яка має розвинену зрілість має змогу усвідомлювати себе у соціумі, приймати внутрішньо власні прояви, регулювати свої моделі поведінки, керувати своїми цінностями та бажаннями, самостійно планувати й здійснювати важливі вибори та досягати бажаних цілей [5]. Дане емпіричне дослідження було проведено за допомогою 50 учнів 10-х та 11-х класів. Зауважу, що серед яких були двадцять дев'ять дівчат та двадцять один хлопець, що додатково дає можливість оцінити вплив статево – рольових особливостей на формування особистісної зрілості у підлітків. Для теоретичного представлення результатів даного емпіричного дослідження, важливо продемонструвати діаграму виразності особистісної зрілості, серед підлітків:



Хочу зазначити, що виходячи з діаграми, можна констатувати, що 53% опитаних досліджуваних мають високий рівень розвитку особистісної зрілості.

Спираючись на це, зауважу, що їм притаманні такі особливості, як: усвідомлення себе як активної частини соціуму, без ізолюваності, а навпаки – частиною певної спільноти – родини, суспільства тощо; усвідомлення власного життєвого проміжку як індивідуального, унікального та неповторного досвіду, маючи високий рівень інфернального локусу контролю та відповідального ставлення до життя; щирість, чесність відкритість перед собою та іншими, розвинене вміння визнавати власні помилки та за потребою прохати про допомогу [11]. Особистісно зрілим підліткам притаманно володіння власною доволі непохитною життєвою позицією, а також відносно сформованою та сталою ієрархією ціннісних орієнтирів та поглядів на важливі життєві питання [11].

Такі підлітки є більш впевненими в своїх вміннях та навичках, вони більшою мірою можуть об'єктивно оцінювати ситуації, події, яка трапляються та швидко реагувати на них. Підводячи підсумок, важливо зауважити, що дані досліджувані з розвиненою особистісною зрілістю можуть володіти важливою настановою, яка вбирає у себе такі ґрунтовні риси зрілої особистості: емоційна стійкість та стабільність, розсудливість без імпульсивності, бажання до ментальної близькості з іншою людиною, доброзичливість, толерантність [11].

Виходячи з діаграми, можна констатувати, що 22% опитаних досліджуваних мають середній рівень розвитку особистісної зрілості. Варто зауважити, що такі досліджувані володіють менш виразними результатами, характерними для особистісно зрілих підлітків. Разом з цим, при умові більш широкого пізнання себе та світу, адекватного всебічного розвитку, розширення сприйняття реальності та свого місця у соціумі, пошуку та становлення чітких ціннісних орієнтацій та стабільності життєвих пріоритетів можливий їхній перехід до групи досліджуваних, які мають високий рівень розвитку особистісної зрілості [12].

Наостанок, зазначу, виходячи з діаграми, 25% опитаних досліджуваних мають низький рівень розвитку особистісної зрілості. Можна констатувати, що на даний момент, їхніми провідними рисами можуть виступати, незрілі, поспішні рішення, орієнтація на цінності, які легко набути, або ж взагалі деорієнтація по ціннісним пріоритетам, важкість у розумінні власних емоцій та проявах, конформність, тобто

залежність від думки оточення, можливе відчуття ізольованості, або настанови по типу: «якщо я буду палити в тій компанії, де це поширено, то я буду таким самим крутим» тощо, також можлива часткова втрата себе та дезорієнтація у власних бажаннях, цілях і проявах. Такі досліджувані також можуть бути імпульсивними, нездатними до внутрішньої, відкритої, ментальної близькості з іншими. Особистісно незрілі підлітки мають низький рівень прагнення до самопізнання та самореалізації [12].

Дослідниця О. М. Петрова констатувала, що особи підліткового віку схильні до демонстрування таких особливостей зрілості, як: еkleктичність, непостійність та невпевненість, мінливість, високий рівень гедонізму, з'єднання протилежних полярностей, амбівалентність, низька критичність, незацікавленість і політичних тематиках, індиферентність, що може негативно впливати на сталість структур особистісної зрілості [16].

На додачу, психологиня зауважує, що в сучасності особи перехідного віку, як правило, мають вектор на всебічне задоволення та цінність гедонізму, що, в свою чергу, знижує рівень розвитку особистісної зрілості. Окремо, така тенденція прослідковується і в сферах освіти та науки, майбутньої професії, кар'єри та загалом всебічного виховання і розвитку підлітка. В сучасності молодь, а саме підлітки, при обранні спрямування в навчанні, або моделі побудови кар'єри спираються на рівень популяризації професії, велику заробітну платню, престижність тощо. У сучасності, особи перехідного віку все більше орієнтуються на гедонізм і у робочій сфері. Зараз, сучасні підлітки розуміють, що не обов'язково важко, щоденно працювати, що мати стабільний дохід та підвищувати його. Наразі багато підлітків хочуть вести свій блог в соціальних мережах, досліджувати та просувати курси тощо. А отже, підлітки усвідомлюють, що задоволення і робочі процеси можуть бути різними сторонами однієї, спільної мети. Разом з цим, наразі підлітки є доволі розвиненими та обізнаними особистостями. Багато з них направлені на власний саморозвиток і реалізацію амбіцій, цілей та потреб. Також, вони є схильними до рефлексії та інтроспекції [5]. Психологиня каже, що також, значно виріс рівень цікавості до релігії та духовних ціннісних орієнтацій в осіб

перехідного віку, можливо через зростання релігійних общин, де підліткам легше знайти друзів [16].

Особистісна зрілість у підлітків є процесом становлення особистості, який передбачає розвиток емоційного, соціального та когнітивного компонентів. Це включає в себе розвиток емоційного інтелекту, самооцінки, відповідальності, емпатії, самостійності, співпраці та інших важливих аспектів особистісного розвитку. Особистісна зрілість у підлітків означає вміння керувати емоціями, приймати відповідальність за свої дії, взаємодіяти з іншими людьми та розвивати власну самосвідомість та самопізнання [16].

Спираючись на дослідження особистісної зрілості підлітків О. М. Чебикіної, важливо зазначити, що вивчення соціально – психологічних характеристик особистісної зрілості та пошуку кореляції даного феномена із емоційною сферою показали такі результати: розвинена експресивність проявилась у 75% особистісно зрілих підлітків та лише у 9% особистісно незрілих. Тобто, емоційні прояви в особистісно зрілих підлітках яскраво висловлюються, їхня поведінка володіє великим емоційним забарвленням, тобто будь-який настрій швидко передається оточенню; 25% підлітків мають середній рівень розвитку експресивності. Отже, можна констатувати, що особистісно зрілі підлітки на високому або середньому рівні володіють емоційним інтелектом, мають змогу трансформувати свої емоційні прояви у дії, а також здатні заражати гарним настроєм оточуючих; окремо, було виявлено, що показник саморегуляції також є високим у особистісно зрілих підлітків – 57% та лише в 6% особистісно незрілих підлітків. Отже, особистісно зрілі підлітки у процесі комунікації можуть гарно регулювати свої емоційні прояви, регулювати свої поведінкові прояви, а також відслідковувати поведінку інших, при цьому, стримуючі прояви, які не є бажаними; окремо, було виявлено, що показник емпатії характеристики особистісної зрілості розвинута на високому рівні у 75% особистісно зрілих підлітків та всього об 11% «незрілих». Отже, більшість учнів, які мають високорозвинену особистісну зрілість – здатні до більш глибокого розуміння різних життєвих ситуацій власних та інших людей, здатні вселяти та виражати довіру і співчутливість і впливати на поведінку і дії оточуючих; 45%

підлітків із низьким рівнем розвитку особистісної зрілості, які не можуть зрозуміти та переосмислити емоції інших людей [10].

Дослідниця особистісної зрілості А. О. Андреева зазначає, що особистісна зрілість у підлітків проявляється у вмінні керувати своїми емоціями та почуттями, виявляти емпатію до інших людей, вміти вирішувати конфлікти мирним шляхом, приймати відповідальність за свої вчинки та вчинки інших, а також уміти адаптуватися до нових ситуацій і вибудовувати здорові міжособистісні відносини. Також особистісна зрілість у підлітків проявляється у розвитку самопізнання, самосвідомості та умінні встановлювати свої власні цілі та працювати над їх досягненням [5]. Підлітки з високим рівнем розвитку особистісної зрілості зазвичай виявляються досить самостійними, відповідальними та емоційно стабільними. Вони вміють контролювати свої емоції, вирішувати конфлікти конструктивно і взаємодіяти з іншими людьми пошановно. Такі підлітки мають розвинену емпатію, вміють слухати та розуміти інших, а також вміють ефективно співпрацювати у групах. Вони часто виявляють високий рівень самооцінки, самопізнання та уміння поставляти собі цілі та працювати над їх досягненням [3].

У висновку, хочу констатувати, особистісна зрілість у підлітків є процесом становлення особистості, який передбачає розвиток емоційного, соціального та когнітивного компонентів. Підлітки поступово навчаються керувати своїми емоціями, вміти взаємодіяти з оточуючими та приймати відповідальність за свої вчинки. Важливою частиною особистісної зрілості у підлітків є формування самооцінки, самоповаги та уміння розв'язувати конфлікти конструктивно.

Отже, особистісна зрілість починає свій активний розвиток, коли відбувається емоційне і психологічне всебічне зростання. Стосовно саме вікового проміжку, можемо зазначити, що це вік: 12 – 18 років. Оскільки, саме в цей час людина починає активно пізнавати само ідентичність, розкривати власне ставлення до цього світу, навчається вирішувати конфліктні ситуації та загалом формує та інтеріоризує ціннісні орієнтації та переконання. Це все вказує на початок розвитку особистісної зрілості в осіб перехідного віку.

1.3 Соціально – психологічні дослідження особистісної зрілості.

Важливо зазначити, соціально – психологічні дослідження особистісної зрілості актуальний напрямок психології, який допомагає вивчати та розуміти як особистість розвивається та взаємодіє зі світом. Дослідники звертають увагу на такі аспекти, як емоційний інтелект, самосвідомість, вміння приймати рішення та взаємодіяти з іншими. Результати цих досліджень можуть бути корисними для розробки програм психологічної підтримки та підвищення особистісного розвитку.

Слід зазначити, що дослідження особистісної зрілості охоплюють широкий спектр феноменів, таких як:

- Емоційний інтелект – це феномен, який вивчає емоційні реакції, прояви, власних та інших людей, а також вміння керувати ними
- Самосвідомість – це феномен, який спирається на дослідження і розуміння внутрішніх, індивідуальних потреб, життєвих цілей, планів, різних сторін та рис людини, а також розвиток навички приймати рішення: сприймати, аналізувати, досліджувати, прогнозувати ризики, нести відповідальність за наслідки тощо.
- Взаємодія з іншими – це розвиток вмінь та навичок у сфері комунікації з оточуючими; вміння бути конгруентним, асертивним, екологічним, емпатичним тощо.
- Особистісний розвиток – це сукупність всебічних навичок, які людина розвиває для гармонійного існування.

Варто зауважити, що соціально – психологічні дослідження також допомагають розуміти, як людина взаємодіє з оточуючим світом, розвиває свої особистісні якості та вирішує життєві завдання [14].

Особистісна зрілість є важливим аспектом розвитку індивіда, який впливає на його здатність адаптуватися до соціального середовища, формувати здорові міжособистісні відносини та досягати особистих і професійних цілей. Соціально-психологічні дослідження особистісної зрілості охоплюють різноманітні аспекти, включаючи психологічні характеристики зрілої особистості, фактори, що впливають на розвиток зрілості, та методи її вимірювання і оцінки [3]. Ґрунтовною базою дослідження особистісної зрілості виступає психологічні характеристики

даного феномену. Зрілу особистість характеризують кілька ключових рис, які виявляються в різних сферах життя. До них належать:

- Автономність і незалежність: Зріла особистість здатна приймати самостійні рішення, не піддаючись надмірному впливу інших.
- Високий рівень саморегуляції: Це включає здатність контролювати свої емоції, поведінку та думки.
- Адекватне сприйняття реальності: Зрілі особистості можуть об'єктивно оцінювати ситуації та відповідно до них реагувати.
- Емпатія та соціальні навички: Вони здатні розуміти почуття і потреби інших людей та будувати конструктивні відносини.

Разом з цим, у сучасній психологічній науці багато уваги приділяється питанню взаємозв'язку особистісної зрілості із суб'єктивним благополуччям, оскільки, на ці обидва феномени впливає сталість ціннісних орієнтацій та дані сфери є базовими у гармонійному житті кожної особистості. Емпіричне дослідження Ю. А. Гімаєвої та К. О. Малофейкіної, яке демонструвало взаємозв'язок особистісних особливостей із благополуччям на групі осіб 18 – 22 років виявило значущу кореляцію показника благополуччя та домінування особистісної зрілості. Це дослідження порівнювало студентів – психологів денною та заочної форми навчання і показало, що в молоді, а саме студентів, які проходять навчання за двома формами: очна та заочна рівень зрілості має пряму кореляцію з рівнем благополуччя та загалом із задоволеністю життям. Студентам денної форми навчання найбільш важливими є мотивація досягнень, самоприйняття і життєва філософія як визначеність життєвих позицій і настанов, а заочної – контактність, толерантність і синергічність – здатність усвідомлювати себе як сенс. Слід зазначити, що в цьому дослідженні, на відміну від нашого, об'єктом дослідження роботи було явище суб'єктивного благополуччя і дослідниці зазначають у висновках своєї роботи, що особистісно зріла людина буде відчувати себе і благополучно, і вдоволено своїм життям, і скоріш за все щасливо [22].

Звертаючись до психологічного наповнення явищ, про які йдеться, слід зазначити, що вони мають низку спільних критеріїв: самоприйняття,

усвідомленість, життєстійкість, автономність, позитивні стосунки, направленість на саморозвиток, осмисленість та цілеспрямованість життя [22]. Слід підкреслити, що вже ці якості та факт того, що вони характерні обом феноменам, натякає на їх зв'язок.

Дослідник феномену особистісної зрілості Г. С. Філоненко зазначав, що феномен особистісної зрілості можна трактувати як рівень вектору особистості на вдосконалення базових структур позитивного мислення та загально благополучного функціонування, який можна виміряти через гедонізм, чуттєвий комфорт. Можна припустити, що і суб'єктивне благополуччя особистості впливає на особистісну зрілість таким чином, що перетворюється на поштовх до самовдосконалення, пошуку власного життєвого напрямку та загалом філософії, взяття відповідальності за життя на себе.

В осмисленні явищ особистісної зрілості та суб'єктивного благополуччя педагогічна наука та практика пройшла значний шлях, однак, тема зв'язку складових цих феноменів не є достатньо дослідженою.

Дослідниця взаємозв'язку особистісної зрілості з сімейним середовищем і батьківським вихованням Янковська М. О., зазначає, що соціальний контекст відіграє ключову роль у формуванні особистісної зрілості. Він включає взаємодію з родиною, друзями, колегами та ширшим суспільством. Різні соціальні середовища можуть як сприяти розвитку зрілості, так і гальмувати його. Родинні відносини, стиль виховання, наявність підтримки та емоційного тепла створюють основу для розвитку ключових аспектів особистісної зрілості. Дружні стосунки також сприяють формуванню соціальної ідентичності та самостійності. Освітні заклади: школи та університети не тільки передають знання, але й створюють середовище для розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та емоційної зрілості через групові проекти та соціальні взаємодії. Робоче середовище: професійне середовище та колеги також значно впливають на особистісну зрілість. Робота в команді, вирішення конфліктів та професійний розвиток сприяють формуванню відповідальності, самоконтролю та адаптивності [14].

Також, хочу зазначити, що міжкультурні дослідження дозволяють вивчати, як різні культурні контексти впливають на процеси розвитку особистісної зрілості. Це важливо для розуміння глобальних тенденцій та особливостей, які можуть допомогти в адаптації підходів до розвитку зрілості у різних культурних середовищах. Порівняльні дослідження: Порівняння різних культурних груп дозволяє виявити загальні та специфічні аспекти особистісної зрілості, які можуть варіюватися в залежності від культурних норм та цінностей. Крос – культурні адаптації: Вивчення того, як іммігранти та представники меншин адаптуються до нових культурних контекстів, сприяє розумінню впливу культурних змін на особистісну зрілість. Глобалізація: Вплив глобалізації на розвиток особистісної зрілості включає в себе взаємодію з різноманітними культурними практиками та ідеологіями, що може як збагачувати, так і ускладнювати процеси особистісного розвитку [15].

Завершуючи підрозділ, важливо підкреслити, що соціально – психологічні дослідження особистісної зрілості мають велике значення для розуміння людського розвитку та вдосконалення практичних підходів до підтримки індивідуального зростання. Це дозволить створити умови для гармонійного розвитку кожної особистості, сприяючи її психологічному благополуччю, соціальній адаптації [27].

Висновки до розділу 1:

1. Особистісна зрілість – це стан, коли людина володіє внутрішньою міцністю, вміє контролювати свої емоції та поведіння, вирішує проблеми зрозуміло та ефективно, володіє високим рівнем самосвідомості та спроможністю адаптуватися до різних ситуацій. Поняття особистісної зрілості вивчали багато психологів, зокрема, А. Адлер, Г. Олпорт, К. Роджерс, А. Маслоу, Н. Антонова, Л. Рибачук, Н. Семенів, Н. Дідик, О. Поліщук, О. Штепа. Даний термін окреслюють важливими, якостями, які мають бути притаманні людині, щоб назвати її особистісно зрілою. Загалом особистісно зріла людина описується як відповідальна, відкрита новому досвіду, така, що приймає себе та інших, розуміє

власні емоції, здатна до саморегуляції, безперервно розвивається, має внутрішню узгодженість та цілісність.

2. Особистісна зрілість у підлітків формується поступово протягом їхнього життя. Однак, основні етапи формування особистісної зрілості можна виділити. Це період від 12 до 18 років, коли підліток досліджує свою ідентичність, встановлює соціальні контакти та навчається вирішувати проблеми самостійно. Ключовими аспектами формування особистісної зрілості у підлітків є розвиток емоційного і соціального інтелекту, встановлення власних цінностей та моральних принципів, а також навички саморегуляції та вирішення конфліктів. Особистісна зрілість у підлітків виявляється у здатності приймати відповідальні рішення, контролювати свої емоції, розвивати емпатію та керувати своїми вчинками. Вони можуть проявляти вміння спілкуватися та взаємодіяти з оточуючими людьми, розвивати самоконтроль та вирішувати конфлікти будь – якої складності.
3. Соціально – психологічні дослідження особистісної зрілості спрямовані на вивчення впливу соціального оточення на розвиток та поведінку людини, а також на її здатність вирішувати проблеми та взаємодіяти з іншими. Такі дослідження можуть включати в себе аналіз різних аспектів особистості, які впливають на її поведінку та сприйняття світу. Загалом, дослідження, які були продемонстровані в даному розділі, показують різнобічність розуміння феномену особистісної зрілості, аспектів його формування та становлення, а також загальних особливостей. Дослідники вбачають у даному терміні стан, коли людина може розуміти і керувати своїми емоціями, вміє вирішувати конфлікти та проблеми конструктивно тощо.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВО – РОЛЬОВОГУ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ПІДЛІТКІВ

Об'єкт – особистісна зрілість підлітків.

Предмет – статево – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку.

Мета – дослідити статево – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку.

Завдання:

1. Теоретично проаналізувати особливості формування особистісної зрілості.
2. Діагностувати рівень розвиненості складових особистісної зрілості підлітків.
3. Визначити провідні ціннісні орієнтації підлітків, задля виявлення їхньої ролі у формуванні особистісної зрілості.
4. Дослідити статево – рольові ознаки осіб перехідного віку та їхню роль у формуванні особистісної зрілості.

Гіпотези –

1. Домінуючими складовими особистісної зрілості підлітків – дівчат виступають: контактність; толерантність; глибинність переживання. В підлітків – хлопців пріоритетними складовими особистісної зрілості є: автономність, креативність, відповідальність.
2. Механізм формування ціннісних орієнтацій на особистісну зрілість впливає таким чином: чим більш стала і визначена система ціннісних орієнтацій, тим більше розвинена особистісна зрілість. При домінуванні таких ціннісних орієнтацій, як: пізнання нового; соціальна активність; допомога – особистісна зрілість є високою.
3. Статево – рольові ознаки мають свій вплив на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку таким чином: якщо наявність фемінних рис буде на високому рівні, то домінуючими складовими особистісної зрілості, виступатимуть: контактність, толерантність, життєва філософія. Якщо наявність

маскуліних рис буде на високому рівні, то домінуючими складовими особистісної зрілості, виступатимуть: відповідальність, автономність, самоприйняття.

Методи:

1. Методика діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова.
2. Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи.
3. Методика «Маскулінність – фемінінність» С. Бем.
4. Методи математичної статистики. U – критерія Манна – Уїтні, регресійний аналіз, кореляційний аналіз.

2.1 Характеристика дослідницької вибірки та опис дослідження.

Загальна кількість – всього осіб – 60, з них 30 особистостей перехідного віку, чоловічої статі та 30 особистостей перехідного віку, жіночої статі, віком від 12 до 17 років, зауважимо, що усереднений вік всієї вибірки становить 14 років, які через вторгнення країни – терориста на територію нашої держави, вимушено знаходяться в різних куточках України. Даний віковий проміжок було обрано, оскільки, в перехідному віці проблема формування особистісної зрілості за рахунок набуття чіткої ієрархії в цінностях є надзвичайно важливим аспектом. Через те, що в підлітковому віці активно замислюється по себе та своє подальше майбутнє, часто, порівнюючи себе з іншими особами своєї референтної групи. Часто, особи, саме в цьому віці починають осмислювати свої моделі поведінки, усвідомлювати бажання і цінності, цілі, що може виступати ґрунтом особистісної зрілості [31]. Разом з цим, важливою проблематикою цього віку, є формування ціннісних орієнтацій через те, що часто підлітки інстинктивно переймають цінності своєї групи і не відокремлюють свої власні [37].

Важливо зауважити, що вибірка була розподілена порівну, у зв'язку з тим, що дослідники гендеру Карлі Л й Іглі Е., проаналізувавши дослідження, з'ясували, що ціннісні орієнтації, які можуть впливати на формування особистісної зрілості можуть бути різними через статево – рольові риси [27], а саме, такі особливості в хлопців перехідного віку часто спирається на хвилювання та розгубленість, стосовно своєї влади, соціального статусу, контролю у школі, в компанії однолітків

тощо. Ціннісні орієнтації дівчат перехідного віку часто пов'язані із суспільним аспектом, оскільки, саме дівчатам більшою мірою приходиться шукати компромісні рішення, запобігати конфліктним ситуаціям та загалом дбати про міжособистісні стосунки [30].

Досліджувані є єдиними дітьми у своїй сім'ї, також мають повну родину. При формуванні вибірки, слідування цим критеріям, було важливим аспектом роботи, оскільки, А. Адлер – австрійський психолог, ще у 1920 – тих роках, з'ясував: діти, які є єдиними в сім'ї та мешкають в повній родині доволі часто можуть мати труднощі із соціалізацією, спілкуванні з іншими; також часто виникають труднощі у пізнанні та втіленні власних бажань, розширенні меж світосприйняття, висловлювані емоційних та чуттєвих проявів в соціумі, оскільки, дитина може заціклюватись на тому, що все життя інших людей обертається навколо неї, що негативно впливає на формування особистісної зрілості [15].

2.2 Характеристика методів дослідження.

Психодіагностичне дослідження було проведено за допомогою гугл – форм. Психодіагностичний інструментарій додаю (Додаток 1).

В роботі були використані такі психодіагностичні методи дослідження:

1. Методика діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова. Даний опитувальник має у собі шістьдесят шість запитань у форматі тесту. Випробувані повинні схилитись до конкретних відповідей, або до «НІ», або до «ТАК». Дана методика розрахована на пізнання цінностей, а також можливість виявити цілісну ієрархічну структуру ціннісних орієнтацій [25]. Також, зазначимо, що дана методика представляє такі цінності, як: можливість допомагати та бути милосердними до інших; соціальна активність та досягнення позитивних змін у суспільстві; високий соціальний статус й управління людьми; приємне проведення часу і відпочинок; пошук і насолода прекрасним; високий рівень спілкування; матеріальний добробут; кохання; пізнання нового; визнання та повага людей і вплив на оточуючих; здоров'я. Після інтерпретації результатів з'являється можливість побудувати відповідну діаграму згідно з виявленням ціннісних орієнтацій [41].

2. Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи. Даний опитувальник має у собі вісімдесят чотири закриті запитання, а також одне відкрите запитання. Дана методика представлена для того, щоб мати змогу виявити чіткий рівень розвитку та домінування особистісної зрілості в осіб підліткового віку. Слід зауважити, що даний опитувальник містить у собі десять сфер, які дають можливість різнобічно охопити феномен особистісної зрілості, а саме: а саме: контактність, синергічність, креативність, самоприйняття, відповідальність, толерантність, життєва філософія, автономність, глибина переживань, децентрація [13].
3. Методика: «Маскулінність – фемінінність» С. Бем. Дана методика має у собі шістдесят запитань тестової форми. Випробувані повинні схилитись до конкретних відповідей, або до «НІ», або до «ТАК». Слід зауважити, що дана методика дає можливість констатувати наявність рис, зазначених в самому опитувальнику. Наразі методика представлена для того, щоб визначити рівень проявів статево – рольових рис, а саме домінування маскулінності, андрогінії та фемінності. Після інтерпретації результатів з'являється можливість визначити основний індекс IS, який впливає на рівень вираженості гендеру (психологічної статі) – фемінної, маскулінної чи андрогенної [27]

Також, в роботі були використані такі методи математичної статистики, за допомогою яких здійснювалась математико – статистична обробка:

- U – критерій Манна – Уїтні для того, щоб виявити відмінності: 1.рівня особистісної зрілості в осіб чоловічої статі та осіб жіночої статі; 2. особливостей вираження ціннісних орієнтацій в осіб чоловічої та жіночої статі; 3. статево – рольових особливостей в осіб чоловічої статі та осіб жіночої статі.
- Кореляційний аналіз Кендалла – Тау допоміг визначити та констатувати: 1. зв'язок між ціннісними орієнтаціями та особистісною зрілістю; 2. зв'язок статево – рольових особливостей та ціннісних орієнтацій хлопців – підлітків та дівчат – підлітків.

- Регресійний аналіз допоміг визначити та констатувати: 1. внесок статево – рольових рис у механізм формування особистісної зрілості; 2. внесок ціннісних орієнтацій у механізм формування особистісної зрілості.

Висновки до 2 розділу:

1. В ході дослідження методичного розділу було виявлені та зазначені наступні структурні компоненти кваліфікаційної роботи: об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотези.
2. Визначені особливості характеристики вибірки. А саме: всього осіб – 60, з них 30 особистостей перехідного віку, чоловічої статі та 30 особистостей перехідного віку, жіночої статі, віком від 12 до 17 років. Середній вік – 14 років. Випробувані вимушено знаходяться в різних частинах нашої держави; є одними дітками у власній сім'ї та зараз проживають у родині, яка є повною.
3. Зазначені психодіагностичні методи дослідження: Методика діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова; Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи; Методика: «Маскулінність – фемінінність» С. Бем; Також констатовані методи математичної статистики: U – критерій Манна – Уїтні, Кореляційний аналіз Кендалла – Тау, Регресійний аналіз.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВО – РОЛЬОВОГУ ВПЛИВУ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ ПІДЛІТКІВ

Об'єкт – особистісна зрілість підлітків.

Предмет – статево – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку.

Мета – дослідити статево – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості осіб перехідного віку.

Емпіричні завдання:

1. Діагностувати рівень розвиненості складових особистісної зрілості підлітків.
2. Визначити провідні ціннісні орієнтації підлітків, задля виявлення їхньої ролі у формуванні особистісної зрілості.
3. Дослідити статево – рольові ознаки осіб перехідного віку та їхню роль у формуванні особистісної зрілості.

3.1 Результати емпіричного дослідження.

Першочергово перейдемо до розгляду кількісного аналізу відсоткового відношення складових особистісної зрілості в осіб жіночої статі за методикою: «Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи»:

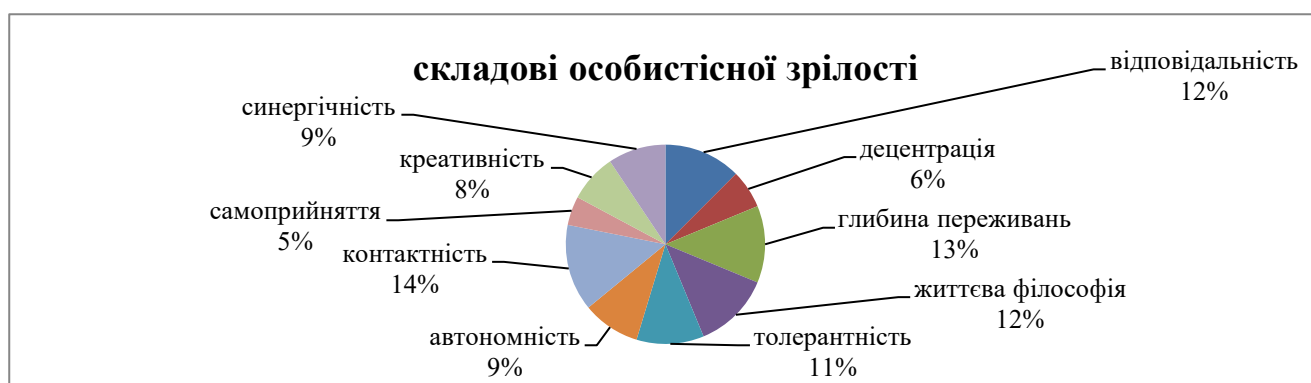


Рис. 3.1 Відсоткове відношення складових особистісної зрілості в дівчат – підлітків за методикою: «Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи».

Після аналізу рис. 3.1, можна зазначити, що у вибірці дівчат – підлітків, вираженими складовими особистісної зрілості є: контактність, відповідальність, глибина переживань, життєва філософія.

На середньому ступені відображені такі складові, як: толерантність, автономність, синергічність.

Найменш відображеними складовими є: креативність, децентрація, самоприйняття. Наразі перейдемо до розгляду кількісного аналізу відсоткового відношення складових особистісної зрілості в осіб чоловічої статі за методикою: «Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи»:

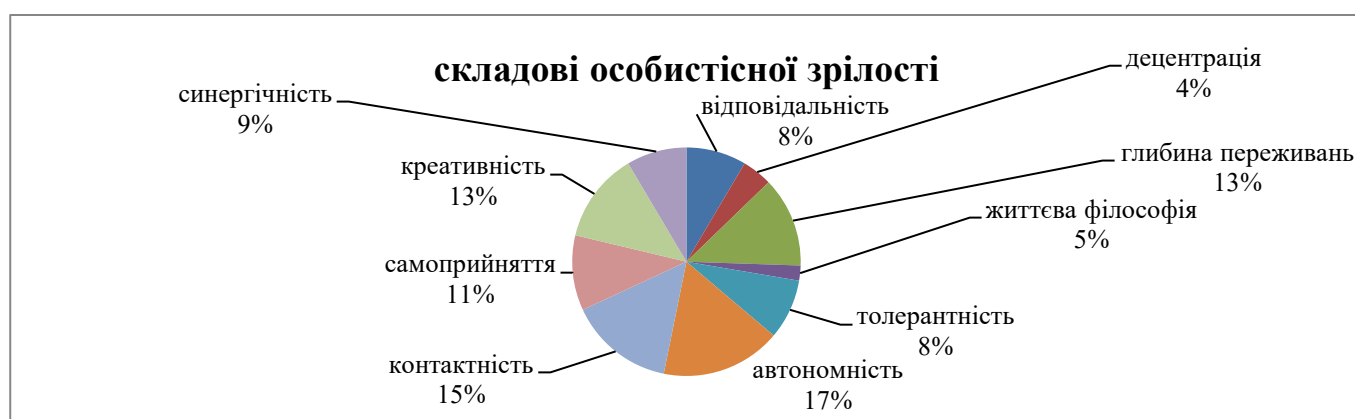


Рис. 3.2 Відсоткове відношення складових особистісної зрілості в хлопців – підлітків за методикою: «Опитувальник особистісної зрілості (ОЗО) О. С. Штепи».

Після аналізу рис. 3.2, можна зазначити, що у вибірці осіб чоловічої статі, домінуючими складовими особистісної зрілості є: автономність, контактність, глибина переживань, креативність.

На середньому ступені відображені такі складові, як: синергічність, само прийняття, відповідальність, толерантність.

Найменш відображені: децентрація, життєва філософія.

Був проведений U – критерій Манна – Уїтні задля того, щоб дослідити різницю особливостей вираження складових особистісної зрілості в дівчат – підлітків та хлопців - підлітків.

Результати занесені у таблицю 3.1.

Таблиця 3.1

Різниця вираження складових особистісної зрілості в дівчат – підлітків та
хлопців – підлітків

Складові	Σ_1	Σ_2	U	Zперетворення	p-рівень
Відповідальність	1173	654	125	4,78	0,01
Автономність	678	1342	157	4,33	0,0013
Самоприйняття	669	1160	204	-3,72	0,0019
Ж. філософія	1322	677	154	4,44	0,009

Примітка до таблиці 3.1: Σ_1 – сума рангів в дівчат - підлітків; Σ_2 – сума рангів в хлопців – підлітків.

Після аналізу таблиці 3.1, були виявлені значущі результати при $p \leq 0,05$, тому, зауважимо, що результат за такими складовими, як: відповідальність та життєва філософія – вище в дівчат - підлітків, а результати за складовими: автономність, самоприйняття – вище в хлопців – підлітків.

Важливо зауважити, що такі складові, як відповідальність та життєва філософія є ґрунтовними рисами особистісної зрілості на думку дослідниці О. С. Штепи. Можна припустити, що саме в осіб жіночої статі ці показники є вищими через надмірне бажання дівчат – підлітків, як зазначала дослідниця особистісної зрілості Везенкова Г. І. комунікувати з однолітками, знайти приймаюче та підтримуюче середовище, бути прийнятими в соціумі, відчувати безпечний простір, мати знання про власну потрібність, в чому може допомогти високий рівень відповідальності та контролю, а також вміння цікаво виявлятися через життєву філософію. З іншого боку, як зазначає ендокринолог З. І. Абрамова, даний результат може бути обумовленим змінами в гормональному фоні дівчат – підлітків.

Слід зазначити, що такі складові особистісної зрілості, як самоприйняття та автономність вищими є у хлопців – підлітків, це може бути обумовлено наступними факторами. На думку дослідниці Приходько Ю. О., самоприйняття підлітків нерозривно пов'язано із феноменом самооцінки. Зазначимо, що згідно з дослідженнями самооцінка у хлопців – підлітків є значно вищою, ніж у дівчат цього

ж віку. Хлопці, як правило. Бачать, оцінюють та сприймають себе значно краще, ніж дівчата в цьому віковому проміжку.

Згідно з дослідженнями Єрмоєнко О. О., самоприйняття підлітків першочергово ґрунтується на зовнішньому вигляді. Важливо зазначити, що ці ж дослідження демонструють те, що дівчата – підлітки значно частіше та більше комплексують через свою зовнішність, ніж хлопці цього ж віку.

Також, зауважимо, що автономність є вищою у хлопців – підлітків. Згідно з поглядами, американського дослідника Е. Трой, хлопці даного віку дійсно можуть швидше набувати самостійності та прагнути до незалежності. Також, даний результат, може бути обумовлений домінуючими потребами хлопців – підлітків, а саме: бажання самоствердитись,

Переходимо до огляду відсоткових відношень за рахунок кількісного аналізу статево – рольових рис дівчат - підлітків:

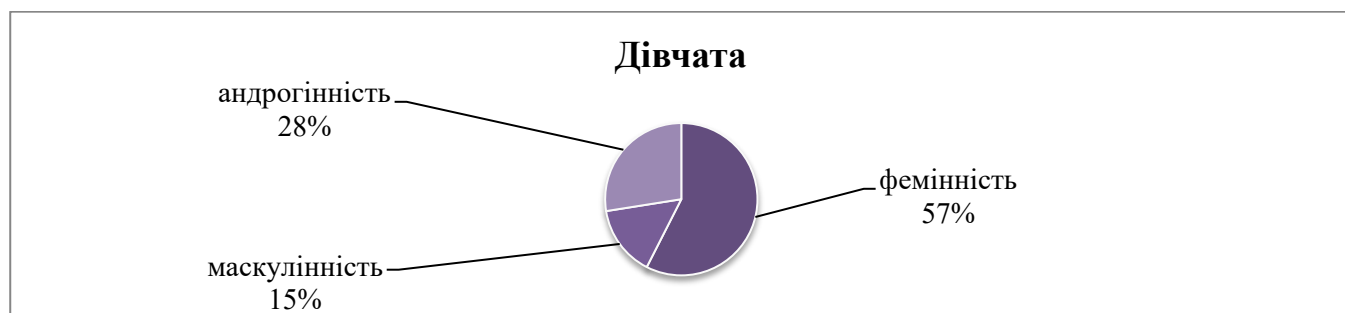


Рис. 3.3 Кількісний аналіз статево – рольових особливостей дівчат – підлітків за методикою «Маскулінність – фемінність» С. Бем.

Після аналізу рис. 3.3, зазначимо, що у дівчат – підлітків домінує фемінність. На середньому рівні серед дівчат – підлітків виражена андрогінія та значно нижчими є маскуліні прояви.

Переходимо до огляду відсоткових відношень за рахунок кількісного аналізу статево – рольових рис хлопців - підлітків:

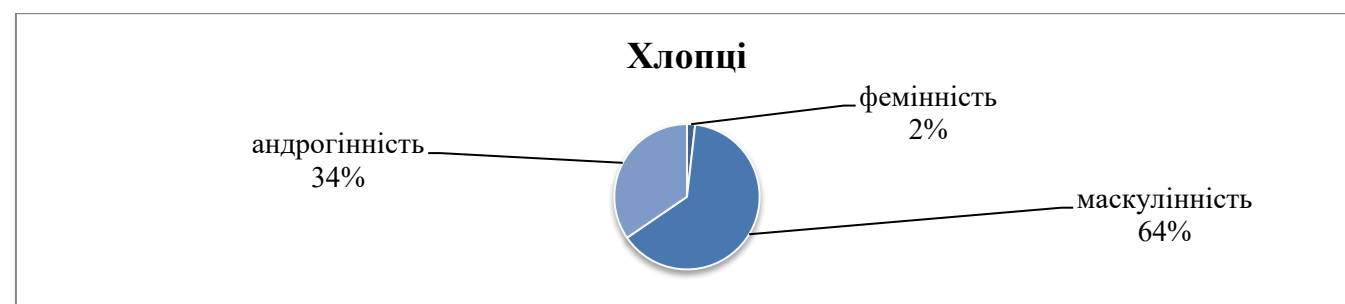


Рис. 3.4 Кількісний аналіз статево – рольових особливостей осіб чоловічої статі за методика «Маскулінність – фемінінність» С. Бем.

Після аналізу рис. 3.4, зазначимо, що у хлопців – підлітків домінує маскулінність. Менше відображаються риси андрогінії. Практично не виявлена – фемінінність.

Був проведений U – критерій Манна – Уїтні задля того, щоб дослідити різницю статево – рольових рис в дівчат – підлітків та хлопців – підлітків.

Результати занесені у таблицю 3.2.

Таблиця 3.2

Різниця статево – рольових рис у дівчат – підлітків та хлопців – підлітків

Шкали	Σ_1	Σ_2	U	Zперетворення	p-рівень
Статево – рольові риси	1314	312	148	4,79	0,01

Примітка до таблиці 3.2: Σ_1 – сума рангів у підлітків – дівчат; Σ_2 – сума рангів у підлітків – хлопців; U – критерій Манна – Уїтні.

Після аналізу таблиці 3.2, виявлені вагомі результати при $p \leq 0,05$, тому в підлітків – дівчат домінують риси фемінності. Зауважимо, що риси фемінності, можна трактувати, як жіночність, ніжність, толерантність, змогу мати опору тощо. Разом з цим, таким особистостям буває важко стати опорою для себе, взяти відповідальність та загалом прийняти рішення. Зауважимо, що так може траплятись через декілька причин: відсутність достатньої мотивації, низький рівень розвитку рольових аспектів, або просто низький рівень внутрішньої та, або зовнішньої ресурсності. Часто, особистості з домінуючими ремінними рисами не є лідерами та мають екстернальний нахил. Такий результат можна обумовити провідними потребами дівчат – підлітків: соціальним прийняттям та схваленням, бажанням бути прийнятими своїми однолітками та друзями. Також, іноді це може бути пов'язано із страхом залишитись психологічно на самоті [35].

Важливо зауважити, що дані результати можна обумовити також і тим, що в дівчат – підлітків часто є вираженим істероїдний тип характеру. Дана акцентуація

має під собою бажання бути в центрі всього, демонстративність, вміння заворожувати, дивувати та загалом привертати увагу, драматизація [27].

З іншого боку, згідно з представленою таблицею, можна визначити, що хлопці – підлітки схильні до маскулінних особливостей. Такий результат можна обумовити тим, що, як правило, хлопці – підлітки орієнтовані на самостійне вирішення питань та проблем, займання лідерської, іноді авторитарної позиції. Також, часто мають у собі розвинену волю та вмотивованість. Разом з цим, в цих рисах особливим є низький рівень контактності, тепла та любові у всіх її проявах. Отже, можна констатувати, що саме хлопці – підлітки часто мають вектор на лідерство, самоствердження, на відміну від дівчат, не просто бажання влитись в групу, а саме стати головним в ній. Бути авторитетом з постійним підняттям своєї самооцінки та суспільної значимості [22].

Разом з цим, варто зауважити, в хлопців – підлітків часто є вираженим гіпертимний тип характеру. Дана акцентуація має під собою лідерство, незгасаючу активність, високий рівень ціле покладання та досягнень, позитивне мислення, невпинність та стійкість у роботі та виконанні задач, постійно високий рівень комунікації, обмін досвідом та навичками, спілкування, як частина реалізації життєвої мети, що також впливає на домінування маскулінних особливостей [38].

Переходимо до огляду відсоткових відношень за рахунок кількісного аналізу ціннісних орієнтацій в дівчат – підлітків за методикою: «Діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова».

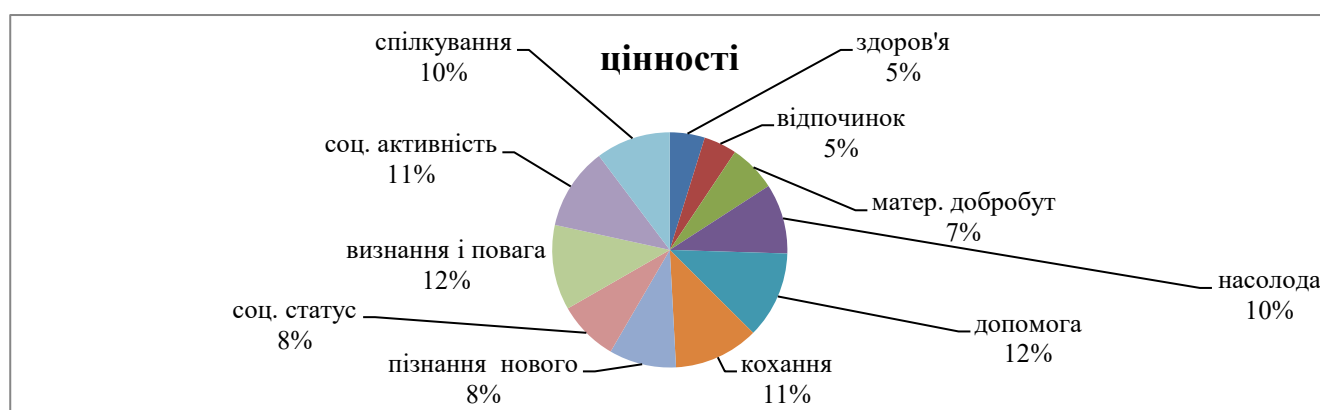


Рис. 3.5 Кількісний аналіз ціннісних орієнтацій в дівчат – підлітків за методикою: «Діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова»

Після аналізу рис. 3.5, зазначимо, що у вибірці дівчат – підлітків вираженими цінностями виступають: можливість допомагати; кохання; повага та бажання бути визнаними й прийнятими; соціальна активність та досягнення позитивних змін у суспільстві. На середньому ступені представлені такі цінносні орієнтації, як: спілкування; набуття нового досвіду через пізнання; значний соціальний авторитет і змога керувати людьми; пошук і насолода прекрасним. Найменш вираженими цінностями є: здоров'я; відпочинок; матеріальний добробут; приємне проведення часу.

Переходимо до огляду відсоткових відношень за рахунок кількісного аналізу ціннісних орієнтацій в хлопців – підлітків за методикою: «Діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова».

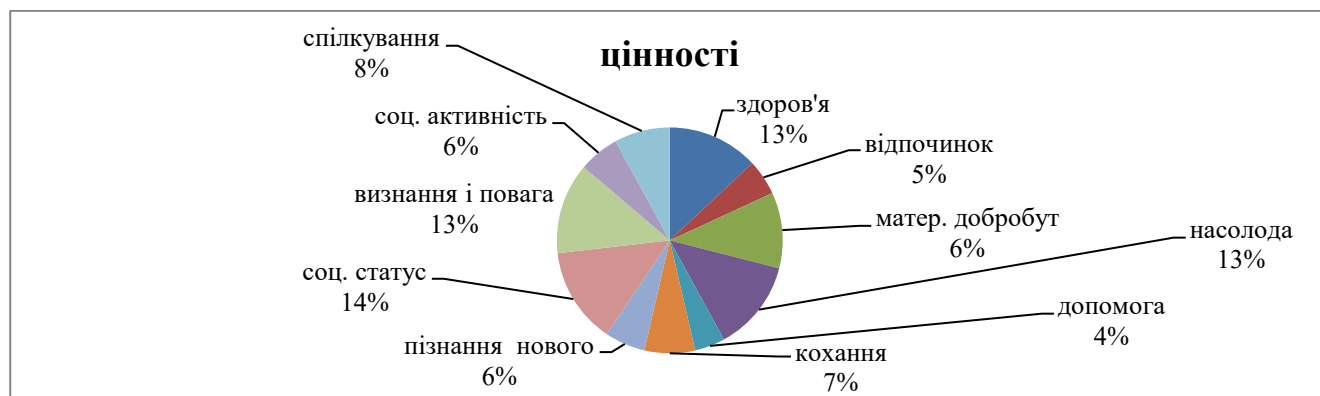


Рис. 3.6 Кількісний аналіз ціннісних орієнтацій в хлопців – підлітків за методикою: «Діагностування ціннісних орієнтацій С.С. Бубнова».

Після аналізу рис. 3.6, зазначимо, що у хлопців - підлітків, яскраво вираженими цінностями виступають: значний соціальний авторитет і змога керувати людьми; пошук і насолода прекрасним; визнання і повага; здоров'я. На середньому рівні продемонстровані такі цінності: спілкування та кохання. Найменш вираженими цінностями є: соціальна активність та досягнення позитивних змін у суспільстві; відпочинок; пізнання нового; допомога; матеріальний добробут; приємне проведення часу.

Був проведений U – критерій Манна – Уїтні задля того, щоб дослідити різницю у рівні вираженості зазначених цінностей в дівчат – підлітків та у хлопців – підлітків. Результати занесені у таблицю 3.3.

Таблиця 3.3

Різниця рівня вираженості цінностей в дівчат – підлітків та хлопців – підлітків

Цінності	Σ_1	Σ_2	U	Zперетворення	p-рівень
Допомога	1239	477	127	4,79	0,01
С. активність	1206	624	159	4,38	0,0012
Соц. статус	669	1160	204	-3,72	0,0019

Примітка до таблиці 3.3: Σ_1 – сума рангів в дівчат - підлітків; Σ_2 – сума рангів в хлопців – підлітків.

Після аналізу таблиці, виявлені вагомні результати при $p \leq 0,05$, отже, висновки про рівні вираженості за такими ціннісними орієнтаціями, як: суспільна включеність; допомога; бажання гарних змін у соціумі; милосердя – вище в дівчат – підлітків; а висновки про рівні вираженості за такими ціннісними орієнтаціями, як: бажання визначного суспільного статусу; вміння керувати людьми – більш домінують в хлопчиків – підлітків.

Наразі, важливо констатувати, що цінності – милосердя та емпатичності; вміння допомогти оточуючим; бажання високої суспільної включеності, досягнення гарних змін в соціумі – домінують в дівчат – підлітків, через наявність ролей в контексті інтимно – особистісного спілкування, а саме: високий рівень наснаги бути прийнятими однолітками, вмінням влитись в оточуючий соціум, бажання бути у підтримуючому та безпечному середовищі [11].

Також даний результат може виникати через специфічні зміни у гормонах, які властиві саме дівчатам підліткового віку. Лікарка – гинекологиня О. А. Яловець вказує, що саме в такому віці дівчата можуть бути менш емоційно стабільними, більш вразливими, схвильованими; їхні емоційні реакції можуть змінюватись від стану спокою, до роздратування, або суму без явних предикторів. Також, саме в цьому віці, однією з особливостей гормональних змін виступає нестабільна самооцінка – невміння відстояти свої кордони та відчуття провини, як вагомий супутник цього стану [42]. Окремо, слід зазначити, що така ціннісна орієнтація, як суспільна включеність та досягнення гарних змін у соціумі може домінувати у дівчат через більш сталу особистісну зрілість. Підлітковий психолог Юрпутова О.

А. зазначає, що дівчата – підлітки мають устримлення до задоволення потреб інших людей для того, щоб мати підтримуюче середовище, саме дівчата даного віку прагнуть виявляти свою позицію у соціумі задля зміни їхнього життя на краще [17].

Важливо зауважити, що цінність у значному суспільному статусі й вмінні керувати оточуючими, більш представлена у хлопців – підлітків. Такий результат можна обумовити наявністю ролей в контексті інтимно – особистісного спілкування, а саме: вираженій потребі у самоствердженні через розвиток лідерських якостей; бажанні стати «міцно на ногах» у оточуючому суспільстві та займати активну позицію у вирішенні всіх питань, які так чи інакше пов’язані із соціумом; з іншого боку, велика потреба в автономії, незалежності та загальної самостійності [23].

Був застосований кореляційний аналіз Кендалла – Тау, щоб дослідити наявність взаємозв’язку цінностей з особистісною зрілістю. Результати занесені у таблицю 3.4.

Таблиця 3.4

Наявність взаємозв’язку цінностей та складових особистісної зрілості в осіб
перехідного віку

	Відповідальність	Децентрація	Глибинність переживань	Життєва філософія	Толерантність	Автономність	Контактність	Самоприйняття	Креативність	Синергічність
Соціальна активність	0,37	0,10	0,01	0,01	0,17	0,22	0,42	0,03	0,11	0,10
Пізнання нового	0,01	0,47	-0,03	0,07	0,29	-0,04	0,05	0,05	-0,02	-0,01
Визнання і повага	0,01	0,11	0,14	0,07	0,03	-0,05	0,03	-0,44	0,02	-0,02
Кохання	-0,08	0,13	0,13	-0,02	0,17	0,03	0,47	0,03	0,05	0,07
Допомога	0,29	0,14	-0,05	0,02	0,09	0,04	0,04	0,13	0,02	0,03

Примітка до таблиці 3.4: у таблиці зображений коефіцієнт кореляції усієї вибірки. Напівжирним шрифтом виділено значущі показники при $p < 0,05$.

Після аналізу таблиці, можна констатувати, наявність вагомого кореляційного зв'язку між соціальною активністю та такими складовими особистісної зрілості, як: відповідальність та контактність. Іншими словами: чим сильніше виражена така ціннісна орієнтація, як соціальна активність, тим сильніше розвинені такі складові особистісної зрілості, як: відповідальність та контактність. Можна припустити, що такий результат виник через те, що, як правило, високий рівень соціальної активності та досягнення позитивних змін у суспільстві завжди несуть за собою високий рівень відповідальності за власні вчинки. Слід зауважити, що багато підлітків, які взяли участь у дослідженні є волонтерами і допомагають людям, як мають статус ВПО, тому, відповідальність в їхній діяльності є надзвичайно високою у контексті сучасних подій нашої країни.

З іншого боку, чим вище цінність соціальної активності та досягнення позитивних змін у суспільстві, чим сильніше виражена контактність. Можемо зазначити, що соціальна активна також нерозривна з високим рівнем комунікабельності, вміння знаходити підхід до людей, відкритість до нового досвіду та знайомств у тому числі. Дослідниця психічних особливостей підлітків Везенкова Г. І. зазначає, що також дана цінність і контактність пов'язані за сутність перебігу цих феноменів. Дослідниця підсвічує позитивний контекст та спільну мету, як у бажанні до досягнень позитивних змін, так і у емоційно-позитивному зв'язку на базі спільних інтересів та єдності мети людей, що скомунікують між собою [30].

Також, були знайдені значущі кореляції між пізнанням нового і децентрацією та толерантністю. Тобто, чим сильніше домінує цінність у пізнанні нового, тим сильніше розвинені такі складові особистісної зрілості, як децентрацію й толерантність. Такий результат може бути обумовлений, що пізнання нового є одним з чинників розвитку децентрації. Саме більш глибоке, різноманітне та багатогранне пізнання всього нового дає можливість відійти від стереотипів та шаблонів, подолати тонельне мислення, розвинути всебічне сприйняття тощо [35].

З іншого боку, пізнання нового також активно впливає на рівень розвиненості толерантності. Сучасний філософ О. К. Арапетян зазначає, що чим більше ми набуваємо нові знання, навички, долаємо гендерні стереотипи, даємо можливість пізнати та увібрати різні погляди на ситуацію, тим яскравіше у нас виявляється змога приймати думку, вчинки оточуючих, не засуджувати їх, за потреби виявляти співчуття тощо [37].

Слід зазначити, про наявну значущу кореляцію між ціннісною орієнтацією надати допомогу та такою складовою особистісної зрілості, як відповідальність. Припустимо, що даний результат обумовлений тим, що надання і допомоги, і чесності, і відповідальності за свої дії, призначення себе лідируючою особою і вміння прийняти цю відповідальність за результат роботи – нерозривно пов'язані між собою. Знову ж таки, багато підлітків, які взяли участь у дослідженні є волонтерами і допомагають людям, які постраждали внаслідок вторгнення росії та територію України, тому, відповідальність в їхній діяльності є надзвичайно високою у контексті сучасних подій нашої країни.

Також, були знайдені значущі кореляції між такою ціннісною орієнтацією, як кохання і такою складовою особистісної зрілості, як контактність. Дослідниця Р. М. Битянова зазначає, що чим більш домінуючою цінністю є кохання – бажання відчувати любов, здатність до побудови стосунків, бажання мати сталу прив'язаність та спілкування, інтимні стосунки, тим вищою є контактність – готовність до нових знайомств тощо [40].

Варто зауважити, що була продемонстрована і зворотня кореляція між цінністю лідерства, визнання та прийняття визнанням і такою складовою особистісної зрілості, як самоприйняття.

Можна припустити, що даний результат виник через те, що, як правило, чим яскравіше потреба у визнанні, повазі, соціальному схваленні та прийнятті, тим нижче рівень самоприйняття і самоцінності. Психолог С. Д. Максименко зазначає, що часто концентрацією на визнанні підлітки намагаються затулити внутрішню невпевненість, незмогу прийняти та цінувати себе [33].

Наявність взаємозв'язку статево – рольових рис та особистісної зрілості у хлопців – підлітків та дівчат – підлітків

	Відповідальність	Децентрація	Глибинність переживань	Життєва філософія	Толерантність	Автономія	Контактність	Самоприйняття	Креативність	Синергічність
Маскулінність	0,09	0,07	0,01	0,02	0,12	0,03	-0,37	0,17	0,05	0,17
	0,39	0,03	-0,14	0,12	0,12	0,47	-0,01	0,03	0,11	0,04
Фемінність	0,04	0,06	-0,02	0,18	-0,4	0,08	0,29	0,47	-0,12	-0,03
	-0,47	0,03	0,07	0,11	0,02	0,15	-0,12	-0,38	0,02	-0,05
Андрогінія	-0,12	-0,04	0,51	0,47	0,02	0,07	-0,12	-0,04	-0,11	-0,12
	0,17	-0,12	0,14	0,02	0,12	0,11	0,13	0,02	0,12	0,14

Примітка до таблиці 3.5: перша (верхня) клітинка демонструє наявний коефіцієнт кореляції у дівчат – підлітків; друга (нижня) клітинка демонструє наявний коефіцієнт у хлопців – підлітків. Жирним показані вагомні показники при $p < 0,05$.

Важливо звернути увагу на наявну зворотню кореляцію між маскулінністю і контактністю в дівчат - підлітків. Тобто, чим сильніше і дівчат – підлітків виражені маскулінні риси, тим менш розвинуеною є контактність, як складова особистісної зрілості. Такий висновок може бути через те, що сама дослідниця і авторка методики Бем С., зазначала, що загалом яскравою вираженою особливістю психологічної статі – маскулінність виступає величезна потреба у самоствердженні та прийнятті, бажання мати стабільну та постійну повагу з боку суспільства, бажання розвивати та демонструвати лідерські, а іноді лідерсько – авторитарні особливості характеру, вміння досягати цілей, не боятись ризиків та вміння адекватно їх оцінити тощо [35]. Зауважимо, що представлені вагомні кореляції між проявами маскулінності і такими складовими особистісної зрілості, як відповідальність та автономія в осіб чоловічої статі. Дані результати є доволі

зрозумілими і можна обумовити тим, що бажання брати на себе відповідальність, контролювати процеси, мати незалежність – як риси характеру є також одними з проявів маскуліності. С. Бем зазначає, що чим більше хлопець – підліток схильний до лідерства, амбітності та захисту власних кордонів, тим сильніше домінують прагнення до відповідальності та незалежності [41]. З результатів видно, що були виявлені також значущі кореляції між проявами фемінності та такими складовими особистісної зрілості, як самоприйняття та контактність в осіб жіночої статі. Тобто, чим яскравіше в дівчат – підлітків виражені фемінні риси, тим сильніше є прояви контактності та самоприйняття. Такі дані можна констатувати тим, факторами розвитку та розкриття контактності і само прийняття, як раз, можуть виступати фемінні особливості, а саме: турботливість, ласкавість, ніжність, чуйність, вміння почути та зрозуміти тощо. Важливо зауважити, що на думку дослідниці гендеру Е. Іглі, дівчатам – підліткам надзвичайно важливо влитись в свою референтну групу, мати стає оточення та стали емоційну прив'язаність, що є проявами контактності. З іншого боку, чим комфортніше себе відчуває дівчина – підліток у своєму тілі, зі своєю зовнішністю та рисами, тим сильніше домінує самоприйняття, а такі фемінні риси, як жіночність, теплість, сексуальність допомагають розкрити самоприйняття [37]. З іншого боку, виявлено зворотню кореляцію між фемінними проявами та самоприйняттям в осіб чоловічої статі. Даний результат, можна обумовити припущенням, стосовно того, що через наявні гендерні стереотипи, стосовно того, що чоловік повинен бути сильним, смілим, мужнім, що чоловіки не плачуть і тощо – тощо, хлопці – підлітки через нестійку самооцінку та наявний процес самопізнання, маючи фемінні риси, при цьому, багато в чому, не відповідаючи гендерним уявленням та стереотипам, відчуваючи тиск оточення, не можуть прийняти власні прояви. Після аналізу таблиці, зазначимо про продемонстровану зворотню кореляцію між особливостями проявів фемінності та особистісною зрілістю, а саме складовою відповідальності в хлопців – підлітків. Тобто, чим більше виявлені продемонстровані риси фемінності, відповідно, тим менше домінує відповідальність. Такий результат можна обумовити тим, що цінність відповідальності включає в себе розуміння важливості отримання нових знань та

конкретної мотивації, стосовно того, де ж ці знання можна застосувати. Психолог та дослідник гендерних особливостей І. Карлі зауважує, що в сучасності і досі існує стереотипічні уявлення, а саме гендерний стереотип, стосовно того, що психологічна стать фемінності не може в собі нести достатній рівень інфернального локусу контролю, відповідальності та вмотивованості на досягнення поставленої мети, що ці риси можуть демонструватись в достатній мірі тільки при наявній маскулінної психологічної статі [16]. Окремо, ж зауважимо, що даний результат міг виникнути через те, що фемінні риси також можуть виключати достатній рівень розвиненості волі, контролю, дисципліни тощо. Зауважимо, що виявлені значущі кореляції між проявами андрогінії, а також такими складовими особистісної зрілості, як: глибинність почуттів та життєва філософія в осіб жіночої статі. Можна припустити, що андрогінія, як феномен, який передбачає гнучкість та адаптивність і рольовій поведінці, високий рівень змін та підлаштування через самопізнання, значні соціально-адаптивні здібності, впливає на розвиток життєвої філософії [44].

Був застосований регресійний аналіз задля того, щоб була змога продемонструвати коефіцієнт множинної кореляції $R=0,804$ $R^2=0,752$ що свідчить про 69,3% внеску ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості.

Таблиця 3.6

Вираженість внеску феномену цінностей у формування особистісної зрілості осіб перехідного віку

Шкали	В-коефіцієнт регресії	Значущість
Здоров'я	-0,18	0,18
Насолода	0,47	0,15
Кохання	0,15	0,01
Визнання та повага	-0,32	0,58
Матеріальне забезпечення	-0,05	0,69
Відпочинок	0,15	0,30
Соціальна активність	0,45	0,61
Соціальний статус	0,04	0,78
Пізнання нового	0,43	0,55
Допомога	0,27	0,36
Спілкування	0,17	0,37

Проаналізувавши таблицю, слід зазначити, що такі ціннісні орієнтації, як: насолода, соціальна активність, пізнання нового та надання допомоги роблять позитивний внесок у формування особистісної зрілості. Розглянемо детальніше характеристики, які включають в себе ці цінності.

Зазначимо, що пошук і насолода прекрасним, а також пізнання нового – здатність та бажання засвоювати нові знання, досягати приємностей для себе, набувати нових навичок, отримувати досвід та шукати насолоду від нього, дійсно може робити у внесок в феномен особистісної зрілості, як структурних компонентів зрілої особистості.

З іншого боку, соціальна активність та досягнення позитивних змін у суспільстві і можливість допомагати, також роблять позитивний внесок у формування особистісної зрілості. Такий висновок можна обумовити тим, що повноцінно зріла особистість – це людина з активною життєвою позицією, яка не є байдужою до себе та оточуючих; така особистість має змогу самостійно керувати власним життям та обирати рішення, спираючись на власні думки, настанови та почуття. Також, соціальна активність та вміння допомагати – є фундаментальними положеннями в особистісному зростанні.

Окремо, слід зазначити, що така ціннісна орієнтація, як визнання та повага не роблять такого внеску у формування особистісної зрілості. Ми можемо констатувати, що такий висновок обумовлений самим розумінням та інтерпретацією даної ціннісної орієнтації, яка несе у представників нашої вибірки, негативне забарвлення: чіткі рамки та норми; наявний план, щоб стати в керуючій ланці; авторитарність у поєднанні з лідерством; з іншого боку, активний рух та досягнення цілей, антиконформність тощо [17].

Також, цінність вміння керувати людьми також може мати під собою схожі наративи: бажання знайти тиск на соціум, відстоювання власних меж та думки, яке також, при неправильному підході може мати негативні наслідки у контекст формування безпечного простору серед однолітків [22].

Був застосований регресійний аналіз задля того, щоб була змога продемонструвати коефіцієнт множинної кореляції $R=0,722$ $R^2=0,327$ що свідчить

про 34,1% внеску статево – рольових особливостей на формування особистісної зрілості.

Таблиця 3.7

Вираженість внеску феномену статево – рольових рис у формування особистісної зрілості осіб перехідного віку

Складові особ. зрілості	β -коефіцієнт регресії	Значущість
Креативність	-0,82	0,052
Контактність	0,71	0,041

Після аналізу данної таблиці, можна зазначити, що психологічна стать фемінності позитивно впливає та робить внесок у формування такої складової особистісної зрілості, як контактність. Цей висновок міг виникнути через трактування самого розуміння цього феномену, а саме бажання емоційної, сталої близькості; здорової прив'язаності, вміння тримати опору та бути опорою для іншої людини, що також, може виникати і у фемінних рисах. Дослідник гендеру О. С. Воснін в своєму дослідженні зазначав, що риси фемінності: інтуїтивне дослідження, сенситивність, ласкавість, чутливість виступають важливим предиктором у наявності стійкої контактності [11]. Також, було виявлено, що привабливість, кокетство, флюїди, які можуть бути яскраво виражені в фемінних рисах, також впливають на стабільність контактності [47]. З іншого боку, фемінність не має впливу на креативність. Такий висновок можна пояснити тим, що дана складова особистісної зрілості може бути розвиненою незважаючи на домінування рис будь – якої психологічної статі. Сучасні підлітки і хлопці, і дівчата, націлені на яскравість, активність, нестандартні рішення та ідеї, а також на високий рівень задоволеності в усіх сферах життя [39].

Таблиця 3.8

Вираженість внеску феномену статево – рольових рис у формування особистісної зрілості осіб перехідного віку

Складові особ. зрілості	β -коефіцієнт регресії	Значущість
Відповідальність	0,48	0,0003

Автономність	0,71	0,00002
--------------	------	---------

Після аналізу таблиці, можна зазначити, що психологічна стать маскуліності позитивно впливає у формування особистісної зрілості, а саме відповідальність та автономність. Цей висновок, знову ж таки, може бути пов'язаний із наявними культурними стереотипами, стосовно того, що маскуліність – це тільки про кар'єрне зростання, забезпечення, незалежність, авторитарність, стійкість та волю. Також тим, що несення відповідальності за всі свої вчинки, тотальної стриманості та контролювання всієї діяльності – також соціокультурні риси маскуліності [45].

Також, рис маскуліності: лідерство, когнітивне зростання та ціле покладання, самоконтроль, змагальність активно роблять внесок у формування автономності. Отже, психологічна стать, яка пов'язана із маскулініними проявами є предикторами загальнолюдської ідентичності, а саме складових особистісної зрілості [39].

Висновки до 3 розділу:

1. Згідно з результатами наявного дослідження, були продемонстровані вагомі відмінності між вираженням складових особистісної зрілості і дівчат – підлітків та хлопців – підлітків. В осіб жіночої статі домінуючими складовими особистісної зрілості є: контактність, відповідальність, глибина переживань, життєва філософія. Середньо вираженими є: толерантність, автономність, синергічність. Найменш вираженими складовими є: креативність, децентрація, самоприйняття. У вибірці хлопців - підлітків, домінуючими складовими особистісної зрілості є: автономність, контактність, глибина переживань, креативність. Середньо вираженими є: синергічність, само прийняття, відповідальність, толерантність. Найменш вираженими складовими є: децентрація, життєва філософія.
2. Існують розбіжності між домінуючими ціннісними орієнтаціями, які можуть мати свою роль у формуванні особистісної зрілості. У дівчат – підлітків домінуючими ціннісними орієнтаціями є: можливість допомагати; кохання;

визнання та прийняття від суспільства, високий рівень поваги; вміння керувати оточуючими, соціальна активність та досягнення позитивних змін у суспільстві. Середньо вираженими є: спілкування; пізнання нового; значний суспільний статус; пошук і насолода прекрасним. Найменш вираженими цінностями є: здоров'я; відпочинок; матеріальний добробут; приємне проведення часу. У хлопців – підлітків найбільш виражені такі складові особистісної зрілості, як: значний суспільний статус й вміння керувати оточуючими; пошук і насолода прекрасним; визнання і повага; здоров'я. На середньому рівні продемонстровані такі цінності: спілкування та кохання. Найменш вираженими цінностями є: суспільна активність та боротьба за грані наявні зміни у соціумі. пізнання нового; допомога іншим; відпочинок; матеріальний добробут; приємне проведення часу.

3. В ході дослідженні, було продемонстровано вагомі статево – рольові різниці в дівчат – підлітків та хлопців – підлітків, що може мати значну роль у формування особистісної зрілості. В дівчат – підлітків виражена психологічна стать фемінності, а в хлопців – підлітків психологічна стать маскулінності. Даний висновок ми підкреслюємо наявністю важливої, провідної діяльності цього віку, а саме: комунікація у форматі особистісно – інтимної. Як було зазначено, що відмінність тут демонструється через ключові аспекти даної діяльності. В дівчат – підлітків це потреба у прийнятті однолітками та конкретно своєю групою. В хлопців же це про потребу у керуванні, вміння зайняти лідируючу позицію у цій же групі однолітків.
4. В ході дослідження був продемонстрований вагомий взаємозв'язок між цінностями та особистісною зрілістю, а саме: соціальна активність та відповідальність; соціальна активність та контактність; пізнання нового і толерантність; пізнання нового і децентрація; кохання та контактність; допомога та відповідальність; а також виявлена зворотній зв'язку між визнанням і повагою та самоприйняттям.

Стосовно статево – рольових рис, тут були продемонстровані також вагомі кореляції маскулінністю та відповідальністю і автономією у хлопців;

фемінністю і контактністю та самоприйняттям у дівчат; андрогінією та глибинністю переживань і життєвою філософією у дівчат. Окремо, були виявлені вагомі зворотні кореляції: між маскуліністю та контактністю в осіб жіночої статі підліткового віку; фемінністю і відповідальністю та самоприйняттям в осіб чоловічої статі підліткового віку.

В ході дослідження було констатовано про значний внесок ціннісних орієнтацій у формування особистісної зрілості, який становить 69,3%. Значнішою мірою виражений, що на особистісну зрілість впливають такі цінності, як: насолода; соціальна активність; пізнання нового та допомога. Не робить такого внеску така цінність, як: визнання і повага. Окремо, зауважимо, що внесок статево – рольових ролей на формування особистісної зрілості є 34,1%. Фемінність значно впливає на таку структуру особистісної зрілості, як контактність. Не робить даного внеску в особистісну зрілість – креативність. Наостанок, буде зазначено, що маскулінність чинить внесок в особистісну зрілість, а саме у такі структури, як: відповідальність та автономність.

ВИСНОВКИ:

1. Провівши теоретичний аналіз феномену особистісної зрілості, слід зазначити, що це комплексна характеристика особистості, яка включає в себе стійкість до стресу, емоційний інтелект, соціальну адаптацію та уміння приймати важливі рішення. Особистість з високим рівнем зрілості здатна адекватно реагувати на життєві ситуації, вміє вирішувати конфлікти та брати відповідальність за свої дії. Важливою складовою особистісної зрілості є уміння встановлювати та підтримувати здорові міжособистісні відносини. Поняття особистісної зрілості вивчали багато психологів, зокрема, А. Адлер, Г. Олпорт, К. Роджерс, А. Маслоу, Н. Антонова, Л. Рибачук, Н. Семенів, Н. Дідик, О. Поліщук, О. Штепа. Даний термін окреслюють важливими, якостями, які мають бути притаманні людині, щоб назвати її особистісно зрілою. Ключовими аспектами формування особистісної зрілості у підлітків є розвиток емоційного і соціального інтелекту, встановлення власних цінностей та моральних принципів, а також навички саморегуляції та вирішення конфліктів.
2. Загалом, у дівчат – підлітків домінуючими складовими особистісної зрілості є: контактність, відповідальність, глибина переживань, життєва філософія. У вибірці осіб чоловічої статі, домінуючими складовими особистісної зрілості є: автономність, контактність, глибина переживань, креативність.
3. Ціннісні орієнтації особистості таким чином впливають на особистісну зрілість: чим вища цінність соціальної активності, тим вища відповідальність та контактність; чим вище цінність пізнання нового, тим сильніша толерантність та децентрація; чим вище цінність кохання, тим вище контактність; чим вище цінність допомоги, тим вища відповідальність. А також, чим вища цінність у визнанні і повазі, тим нижчий рівень самоприйняття.
4. Статеві – рольові особливості впливають на особистісну зрілість таким чином: чим вираженіша маскуліність, тим вище відповідальність та автономність у хлопців; чим вираженіша фемінність, тим вище контактність та самоприйняття у дівчат. А також, чим вираженіша маскуліність, тим нижче контактність у

дівчат; чим вираженіша фемінність, тим нижче відповідальність і самоприйняття у хлопців.

Перспективи подальшого дослідження. Після аналізу даного дослідження, можна констатувати, що вплив ціннісних орієнтацій у формування особистісної зрілості осіб перехідного віку складає 69,3%. Варто зауважити, що наступним кроком у векторі цього дослідження, цікаво знайти та проаналізувати наявність змін в особистісній зрілості в осіб молодого вікового проміжку, в порівнянні з перехідним віком. Припустимо, що даний феномен вже більш сформований та на нього можливо важче вплинути пріоритетністю ціннісних орієнтацій. Окремо, вагомим випробуванням міг бути емпіричний аналіз внеску статево – рольових рис у сформований феномен особистісної зрілості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александрова О. Ф. Роль і місце ціннісних орієнтацій у сучасній теорії виховання. – Запоріжжя. Запорізький національний університет, 2018. – 17 с. С. 5 – 7.
2. Алексеева Г. В. Маскулінність – фемінність як чинник особистісної самоідентифікації в юнацькому віці – Київ. Видавництво Либідь, 2015. – 33 с. С. 7 – 17.
3. Антонова Н. О., Рибачук Л. І. Психологічна зрілість як основа готовності до професійної діяльності психолога. – Київ. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2019. – 22 с. С. 11 – 13.
4. Берющева І. Л. Локус контролю як особистісна детермінантна комунікативної залежності домогосподарок. – Київ. Видавництво Либідь, 2015. – 25 с. С. 7 – 9.
5. Блаженко О. М. Психологічні особливості формування самооцінки підлітків. – Київ. Інституту менеджменту та психології ДВНЗ «УМО» НАПН України, 2015. – 16 с. С. 7 – 13.
6. Бліхар В. О. Цінності: структура та підходи у контексті сучасних військових екзистенцій. – Львів, Вісник Львівського університету: «Психологічні наука, 2022. – 30 с. С. 11–20.
7. Бочаріна Н. О. Психологія особистості. – Переяслав – Хмельницький. Видавництво Переяслав, 2014. – 188 с. С. 51 – 58, 72 – 73.
8. Вінник Н. Д. До проблеми особистісної зрілості старшокласника. – Київ. Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2015. – 17 с. С. 14 – 17.
9. Вольнова Л. М. Вплив схильності до конформізму на соціалізацію підлітків. Соціалізація особистості. – Київ. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. – 77 с. С. 50 – 59.
10. Гімаєва Ю. А., Малофейкіна К. О. Особистісна зрілість та суб'єктивне благополуччя в студентів денної та заочної форм навчання в університеті. – Харків. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020. – 66 с. С. 15 – 24.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. – Київ. Видавництво Либідь, 1997. – 376 с. С. 47 – 48.

12. Говорун Т. О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс. — Мукачево. Видавництво Наука, 2018. — 87 с. С. 67 – 79.
13. Гупаловська В. А. Опитувальник психологічної діагностики суб'єктивного сексуального благополуччя: розробка та валідація. Львів. Видавництво Літера, 2021. — 26 с. С. 13 – 22.
14. Дідик Н. Феномен особистісної зрілості в інтерпретації українських дослідників. — Київ. Видавництво Либідь, 2017. — 87 с. С. 33 – 36.
15. Донець А. А. Особливості формування гендерної ідентичності особистості у підлітковому віці. — Київ. Видавництво Либідь, 2014. — 175 с. С. 74 – 92.
16. Жданюк Л. О. Соціально – психологічні особливості студентського віку. Київ. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. — 77 с. С. 28 – 39.
17. Ільницька І. А. Особистісний потенціал у подоланні життєвих труднощів студентською молоддю. — Сєверодонецьк. СНУ ім. В. Даля, 2012. — 122 с. С. 107 – 115.
18. Козлітіна О. Н. Вплив особливостей систем освіти на формування особистісних структур у молоді. — Київ. Видавництво Либідь, 2000. — 233 с. С. 235 – 240.
19. Корнєв М. Н. Соціальна психологія. — Київ. Видавництво Либідь, 1995. — 304 с. С. 17 – 23.
20. Кочарян О. С., Півень М. А. Особливості організації емоційної сфери особистості з різним рівнем емоційної зрілості психолога. — Харків. ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. — 45 с. С. 23 – 27.
21. Кравець В. П. Гендерні дослідження: прикладні аспекти. — Мукачево. Видавництво Наука, 2013. — 112 с. С. 47, 66 – 73.
22. Курова А. В. Суб'єктивне благополуччя як складова частина задоволеності життям. — Одеса. ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2013. — 222 с. С. 158 – 164.
23. Кустова Ю. А. Цінності в особистісному просторі сучасного підлітка — Київ. Видавництво Либідь, 2017. — 12 с. С. 6 7; 9 – 11.
24. Міненко О. О. Професійне становлення практичного психолога як система парадигмальних змін. — Харків, Харківський Національний Університет імені Василя Каразіна, 2002. 223 с. С. 209—211.

25. Михайлик М. Н. Лінгвокогнітивні аспекти гендерних стереотипів у британському та українському лінгвокультурних просторах. Донецьк, Національний університет ім. Василя Стуса, 2021. – 129 с. С. 15 – 27; 102 – 106.
26. Овсянецька Л. П. До питання про психологічні критерії зрілої особистості. Актуальні проблеми психології. Львів. Видавництво Молода нація, 2000. – 27 с. С. 15 – 18.
27. Оксамитина С. М. Гендерні ролі та стереотипи. Донецьк, Національний університет ім. Василя Стуса, 2013. – 129 с. С. 15 – 27.
28. Поліщук О. М. Особливості особистісної зрілості в ранній дорослості. – Чернівці. ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2015. – 237 с. С. 186 – 199.
29. Потапчук Л. О. Психологічні особливості становлення особистісної зрілості старшокласників. – Київ. Видавництво Літера, 2017. – 123 с. С. 33 – 45.
30. Семенів Н. М. Психологічні аспекти дослідження рівня особистісної зрілості. – Київ, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України, 2015. – 8 с. С. 4 – 7.
31. Сергєєнкова О. П. Вибір стратегії розвитку професійної індивідуальності: Психодіагностика у професії. – Київ. Видавництво Науковий світ, 2014. – 86 с. С. 47 – 52.
32. Фролова Н. К. Дослідження психологічного механізму трансформації в системі ціннісних орієнтацій молоді. – Львів. Видавництво Молода Нація, 2000. – 27 с. С. 15 – 18.
33. Чебикін О. Становлення емоційної зрілості особистості. – Одеса. ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2012. – 45 с. С. 37 – 41.
34. Чуприков А. П., Цуприк Б. М. Нормальна та кримінальна сексологія. – Київ. Видавництво Персонал, 2011. – 344 с. С. 252 – 270.
35. Швецова Ю. К. Особистості гендерної ідентичності у сучасних студентів – психологів. – Ніжин, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, 2020. – 9 с. С. 3 – 6.
36. Штепа О. С. Особистісна зрілість: Модель. – Львів. ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – 210 с. С. 57 – 74.

37. Штепа О. С. Опитувальник психологічної ресурсності особистості: результати розробки й апробації авторської методики. – Чорноморськ, ЧДУ ім. П. Могили, 2017. – 43 с. С. 29 – 34.
38. Bem, S. L. The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 1974, 221 p. Pages 155 – 162.
39. Christian L. M., Gut microbiome composition is associated with temperament during early childhood. *The journal Brain, Behavior and Immunity, Science Direct* 2015, 392 p. Pages 118 – 127.
40. Collins T. C., Cavanagh S. R., Bach B. Self-compassion, shame, and sexual well-being among young adults. *Archives of Sexual Behavior*, 2022, 34 p. Pages 17 – 22.
41. Eagly, A. H. Gender and social influence: A social psychological analysis. *American Psychologist*, 1983, 1012 p. Pages 332 – 335.
42. Hurlbert D. F. Apt C. The role of positive sexual cognitions in the enhancement of sexual desire in women. *Journal of Sex Research*, 1995, 433 p. Pages 219 – 225.
43. Hammond N., Fletcher L. The Relationship Between Psychological Resourcefulness and Sexual Functioning in Men. *Journal of Sex Research*, 2017, 220 p. Pages 219.
44. Mogilski J. K., Wade T. J. The role of personality maturity in relationship satisfaction and sexual well-being. *Archives of Sexual Behavior*, 2021, 770 p. Pages 601 – 613.
45. Murray S. H., Milhausen R. R., Graham C. A. Exploring the relationship between sexual satisfaction and personal growth in Canadian adults. *Journal of Positive Sexuality*, 2019, 127 p. Pages 3 – 14.
46. Simon, H. A. The architecture of complexity. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 1962, 542 p. Pages 467 – 482.
47. Lawrance K. A., Byers E. S. Development of the Sexual Self-Esteem Inventory. *Journal of Sex Research*. 2021, 37 p. Pages 21 – 28.

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота. Статеві – рольові особливості впливу ціннісних орієнтацій на формування особистісної зрілості підлітків. – Амрахова Вероніка.

В даній роботі представлений різнобічний феномен особистісної зрілості підлітків, а також продемонстрований значний вплив цінностей на дану структуру.

В ході дослідження був проаналізований взаємозв'язок статево – рольових рис ціннісних орієнтацій з особливостями особистісної зрілості. Після аналізу висновків, було визначено, що особи перехідного віку з вираженими фемінними проявами, при домінуючих цінностях: соціальна активність, контактність, мають такі розвинуті структури особистісної зрілості, як: відповідальність і контактність. При домінуванні маскулінних рис: чим розвиненіше цінності: соціальний статус, визнання та повага, тим нижче розвинуто самоприйняття; чим вище цінність у пізнанні нового, тим вище розвиненість таких структур особистісної зрілості, як відповідальність та автономність.

Ключові слова: особистісна зрілість, фемінність, андрогінія, маскуліність, ієрархія цінностей, статево – рольові риси, перехідний вік.

Annotation

Qualification work. Gender-role characteristics the influence of value orientations on the formation of personal maturity of adolescents. – Amrakhova Veronika.

This paper presents the multifaceted phenomenon of adolescent personal maturity, and also demonstrates the significant influence of values on this structure.

The study analyzed the relationship between gender-role traits of value orientations and the characteristics of personal maturity. After analyzing the findings, it was determined that individuals of transitional age with pronounced feminine manifestations, with dominant values: social activity, contact, have such developed structures of personal maturity as: responsibility and contact. With the dominance of masculine traits: the more developed values: social status, recognition and respect, the lower developed self-acceptance;

Key words: personal maturity, femininity, androgyny, masculinity, hierarchy of values, gender-role traits, transitional age.